

DESNIČINI SUSRETI 2018.

**ZAGREB 1924. – 1930. I 1945. – 1967.
DRUŠTVO, KULTURA, SVAKODNEVICA**

**FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
CENTAR ZA KOMPARATIVNOHISTORIJSKE I INTERKULTURNE STUDIJE**

**Znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem
Desničini susreti 2018.**

**ZAGREB
1924. – 1930. I 1945. – 1967.
DRUŠTVO, KULTURA,
SVAKODNEVICA**

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3
Hrvatsko društvo pisaca, Basaričekova 24
Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“ u Zagrebu, Preradovićeve 18
Knjižnica i čitaonica Bogdana Ogrizovića, Preradovićeve 5
petak, subota i nedjelja, 14., 15. i 16. rujna 2018.

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije
„Desničini susreti“

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zavod za hrvatsku povijest, Centar za povijest Zagreba

Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb

Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“, Zagreb

Fotografija na naslovnici:

Loewyjeva visoka kuća (poslovno-stambena zgrada Radovan)
1933./1934., fotografija studio Donegani

DESNIČINI SUSRETI 2018.
ZAGREB 1924. – 1930. I 1945. – 1967.
DRUŠTVO, KULTURA, SVAKODNEVICA

PROGRAM RADA /
SAŽECI IZLAGANJA

 press

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb 2018.

Vladan Desnica (Zadar, 17. rujna 1905. – Zagreb, 4. ožujka 1967.)
(Osobna ostavština Vladana Desnice)

PRIPREMNI ODBOR

prof. dr. sc. **Damir Agičić**

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Tomislav Brandolica

Hrvatski državni arhiv

doktorand, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ana Brnardić

Hrvatsko društvo pisaca

doc. dr. sc. **Suzana Coha**

Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Cvijović Javorina

III. gimnazija u Zagrebu

doktorandica, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Matko Globačnik

doktorand, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. **Ivo Goldstein**

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

doc. dr. sc. **Goran Hutinec**

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

dr. sc. **Branimir Janković**

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

doc. dr. sc. **Virna Karlić**

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. **Zvonko Kovač**

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

doc. dr. sc. **Lovorka Magaš Bilandžić**

Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu

prof. dr. sc. u m. **Dušan Marinković**

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. **Sanja Roić**

Odsjek za talijanistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

prof. dr. sc. **Drago Roksandić**

Odsjek za povijest i Centar za komparativnohistorijske i interkulturene studije
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Sanja Šakić

doktorandica, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Filip Šimetin Šegvić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Nikolina Šimetin Šegvić

doktorandica, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Velimir Visković

Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb

Supredsjedatelji Pripremnog odbora

prof. dr. sc. u m. **Dušan Marinković**

prof. dr. sc. **Drago Roksandić**

Tajnik Pripremnog odbora:

Tomislav Brandolica

Voditelj Programa društveno-humanističkih i kulturoloških istraživanja

Centra za komparativnohistorijske i interkulturene studije

Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, „Desničini susreti“

prof. dr. sc. **Drago Roksandić**

O ZAGREBU

(I. dio)

Vladan Desnica

„Ponovno odlijetanje listića s kalendara. U jednoličnom slijedu jednakih dana, Joža je išao neprimjetno i prema drugom, dvadeset i petogodišnjem jubileju, a još se nije dogodilo ništa od onog čudesnog, neodređeno izvanrednog što čovjek, htio-ne htio, do nekih godina uvijek iščekuje. Vrijeme prolazi, a Joža primjećuje promjene na stvarima oko sebe više nego na sebi samom. U gradu se štošta izmijenilo. Na trgu je podignut neboderčić od jedanaest katova koji je začuđeno izduljio lice trga; crkvice sv. Uršule dobila je novu fasadu i tanko zvono koje se glasi kao doziv k ručku

1. Trg Republike noću (HR-HDA-1422, Agencija za fotodokumentaciju)

2. Trnje, izgradnja hotela International (HR-HDA-1422, Agencija za fotodokumentaciju)

na parobrodu; postavljene su još dvije tramvajske pruge, do novog groblja i do zoološkog vrtića. Žrtvom urbanistike pala je i stara prizemna gostionica ‘K zelenom šeširu’ u koju je Joža katkad svraćao poslije predstave na fileke i špricer. Na njenom mjestu otvoren je automatski buffet koji svojim mramorom, metalom i hladnim pločicama podsjeća i na prosekturu i na kupaonicu sa uzornim sanitarnim uređajem; posjetioци žvaču stoječki kiselaše sendviče okrenuti na razne strane svijeta kao poremećeni olovni vojnici, s vidnom nelagodnošću što odrpani prolaznik zuri u njih, dok obavljaju tu svoju sasvim privatnu nuždu, kao u majmuna koji pozdravlja cilindrom u izlog bazara. I Ciglanska cesta se preobrazila: kaldrmisana je granitnim kockama i razina joj je podignuta gotovo za metar, tako da su Jožina kućica i vrtić ostali u udolini. Promijenila je ime: sad se zove ‘Ulica Ivana pl. Kožuhovića-Lepe-tinskog’; ali je njeni stanovnici i dalje zovu starim imenom.

3. Nova gradska vijećnica (HR-HDA-1422, Agencija za fotodokumentaciju)

Grad se dakle razvija, širi, mijenja lice – a kod Jože sve po starom. Nešto prorijedena kosa na tjemenu, nešto više trbušića – i to je sve.“

(Vladan Desnica, „Zlatni rudnik“, *Hrvatsko kolo*, I/1948., 708)

„Za vrijeme predstave bila se osula nagla kiša iz oblaka na prolasku, pa isto tako naglo i prestala, i nebo se već izvedrilo. Grad je bio sav ocakljen od kiše; trg je došao nekako manji, intimniji, s osmijehom umivenosti na licu, a pocrnjeli asfalt ljeskao se hiljadama odbljesaka kao da je posut božićnjom slamicom. Joža zastade časak na izlazu zakopčavajući kaput. Slika je imala nešto feerično, nerealno. Automobili i pješaci razilazili su se u svim pravcima; sve se to rasturalo, razmigoljivalo kud koje, uređeno, podmazano, au-

tomatski i naoko bezbolno, kao tjerano odvijanjem opruge koja na dječjoj igrački neumorno goni uokrug četiri drvena plesača.“

(Vladan Desnica, „Zlatni rudnik“, *Hrvatsko kolo*, I/1948., 714)

Paula Preradović

„**U**natoč odmahivanju glave pesimista, nakon jedne zime, koja to nije bila – u cijeloj je zimi tek dva puta sniježilo, a i tada izuzetno škrt – i nakon jednog posebnog, olujama sklonog ranog proljeća, sada je nepobitno proljeće. No pesimisti neće još odustati, neće još baciti pušku u raž – ili bolje u travu, jer do raži još nismo došli – oni proriču loše za svibanj. Pred nekoliko dana se činilo da im nebo daje za pravo: bila je oluja, grmjelo je i kišilo čitavu večer i pola noći, a ujutro je Sljeme sve do dolje izgledalo kao zašećereno. Do podneva je ipak bijela divota već nestala i buđenje se nije više moglo zaustaviti. Velika aleja platana na Zrinjercu, koji skupa s Akademskim trgom i 'Trgom I', ranije poznatim pod imenom Trg Franje Josipa, čini zgodan bulevar od gradskog kolodvora pa sve skoro do centra grada, do Jelačićevog trga, još je ipak ogoljena, ali jorgovan je zazelenio i već bi cvao, zaležale su se nasmijane maćuhice, a hvalisali tulipani. No, ako se odvažimo na malo truda i malo vremena, koje je u ovom slučaju – o kakva li prednost manjeg grada! – potrebno, kako bismo iz središta otišli u pokrajnje ulice s vilama i kroz njih dospjeli do svijeta brežuljaka, ostajemo zaslijepljeni sjajnim i rasipnim bogatstvom i izobiljem rascvalih voćki. Kod svake kuće, svakog vrta, na svim ulicama, na svim obroncima, u pospanim vinogradima, posvuda odiše, svijetli, kliče bijelo i ružičasto i bijelo. (...)

No proljeće se probudilo i na još neke druge načine. Ženska moda je zabilježila nadopunu u odnosu na ranije godine, utoliko što se nije počelo kasnije nositi slamnate šešire. Jer tko bi uz bundu nosio slamnati šešir, kada ne sniježi? Hladne ožujске smetnje napokon su donijele iščekivane slamnate šešire, i sada kada je polako došlo proljeće, pozorno zavrujem kako bih ugledala prvi jesenski šešir.

Kao i svake godine proljeće nosi zagrebački sajam. Otvoren je 2. travnja, dakle prošle nedjelje, i unatoč tome što je oduševljenje za sajmom među kupcima i prodavačima kako svuda tako i ovdje pomalo popustilo, ipak je

4. Zagreb, Hotel Esplanade, 1925.

broj izlagača u odnosu na prijašnje godine porastao. No to je ipak manje posljedica kakvog procvata poslovanja, a više nada da će se tako ponovno pronaći put do davno nestalog kupca. Očekuje se snažan posjet jednotjedno planiranog sajma, nada se oživljavanju, pa i pomoću istovremeno upriličenog Trgovačkog kongresa, prvi takav kongres koji okuplja zastupnike trgovaca iz čitave Kraljevine u Zagrebu i koji će imati za zadatak stvaranje jedne zajedničke organizacije.

Neposredno pred početak sajma ostvarila se i želja, koju nije tek čitav Zagreb (s iznimkom njegovih hotelijera) odavno iščekivao, već prije svega i svi stranci: novi Hotel Esplanada je nakon dvije godine izgradnje otvoren. Izgradnju zahvaljuje jednom dioničkom društvu, na čelu kojega se našla Prva hrvatska štedionica, i očekuje se da će nadopuniti vrlo bolnu prazninu. Smješten je u neposrednoj blizini Državnog kolodvora, a po gradnji je izveden prema najmodernijim iskustvima, te može smjestiti 500 gostiju. Već prije otvaranja se hotel iskazao u povoljnim učincima, jer su ovdašnja svratišta, koja su čitateljima *Neue Freie Presse* poznata putem opisa Lea Slezaka ostala u neslavnom sjećanju, bila prisiljena pokrenuti temeljitu renovaciju. Tako je izgradnja jednog hotela postigla da Zagreb od sada imam čitav niz nastanljivih smještaja.

U kazalištu vlada još puni sezonski pogon na svim razinama. 'Parsifal' je za Uskrs izveden u dvije dobre izvedbe, uz koje se pojavilo i dvoje nekadašnjih članova ovdašnje opere, gospoda Knittl i Flögl, koji su sada djelatni u Čehoslovačkoj. Tijekom sajma će se kao svečana predstava uprizoriti Šafranek-Kavićeva opera 'Hasanaginica', koja je nastala na temelju istoimene drame od Ogrizovića. Obradu knjige je priskrbio prerano preminuli pjesnik sam. Od premijera se u posljednje vrijeme istaknula Dobronićeva simfonijska pjesma, nadalje Molnarov 'Liliom' koji je ovih dana prvi put izveden u Zagrebu. (...). Buchbinderove rasprave 'On i njegova sestra', koja je nedavno suvišno nadodana u repertoar i izvest će se u Tuškanac-kazalištu (intimna pozornica Narodnog kazališta), ću se ipak poštediti.

Naprotiv tome se nameće film *Die Niebelungen*, čiji se prvi dio sad već puna dva tjedna ovdje prikazuje i svakodnevno, do posljednjeg mjesta, ispunjava veliko, uz prilične troškove prošireno i adaptirano Kino Balkan. Spominjem tu činjenicu na ovom mjestu jer je to kino, koje je na Uskrs ponovno otvoreno, po prostoru, pogonu i organizaciji prva velegradska ustanova takve vrste.

Zagreb, druga polovica travnja.

P. v. P.

(Paula von Preradović, *Neue Freie Presse* (Beč), 29. 4. 1925.;
s njemačkog preveo Filip Šimetin Šegvić)

PREDGOVOR

Pred nama su novi *Desničini susreti*. Oni su se već prošle godine, na 50. obljetnicu smrti Vladana Desnice, nakon Zadra, Splita i Beograda vratili u Zagreb. Godinu dana kasnije Zagreb nije samo mjesto radnje već i glavna tema. Kao mjesto studiranja, formiranja i djelovanja Vladana Desnice, Zagreb je sada u središtu *Desničinih susreta*. Namjera je ovogodišnjim skupom detaljnije ući u pitanja društva, kulture i svakodnevice grada u međuratnom razdoblju te u vremenu poslijeratne obnove i razvoja: stoga su vremenske odrednice postavljene između 1924. i 1930., odnosno 1945. i 1967., dakle u vrijeme „Desničina Zagreba“. Kako bi se temi pristupilo inovativno i multidisciplinarno, slijedeći dobro postavljenu tradiciju *Desničinih susreta*, raznovrsni sastav Pripremnog odbora dogovorio je doista širok obuhvat teme. Ovdje donosimo dio pozivnog pisma:

5. Filozofski fakultet u Zagrebu (HR-HDA-1422, Agencija za fotodokumentaciju)

6. Izložba zagrebačkog razvojnog plana (HR-HDA-1422, Agencija za fotodokumentaciju)

„Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije, Odsjek za kroatistiku i Centar za povijest Zagreba Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te Hrvatsko društvo pisaca i Srpsko kulturno društvo ‘Prosvjeta’ u Zagrebu objavljuju da će se *Desnićini susreti 2018.* održati u Zagrebu od petka do nedjelje, 14. – 16. rujna 2018. godine.

Tema ovogodišnjih *Desnićinih susreta* motivirana je vezanošću Vladana Desnice (Zadar, 1905. – Zagreb, 1967.) uz Zagreb, gdje je studirao od 1924. do 1930. godine i umjetnički stvarao od 1945. godine do smrti. Cilj je sku-pa inter- i transdisciplinarno propitati problematiku urbane kulture Zagreba u razdoblju od 1918. do 1967. godine, s težištem na dvama spomenutim periodima. Zagreb je u tim periodima, u uvelike različitim hrvatskim, jugoslavenskim te međunarodnim kontekstima – najprije nakon 1918., a potom

nakon 1945. godine – doživio velike modernizacijske promjene na svim područjima. Pored urbane demografije i ekonomike do socijalne, kulturne, ali i političke dinamizacije, vrlo često konfliktne naravi, Zagreb je bio epicentar kreativnog otvaranja prema brojnim onovremenim receptivno-umjetničkim iskustvima i praksama. Istražujući fenomene i procese zagrebačke društvene, kulturne i intelektualne povijesti navedenog razdoblja, namjera je otvoriti dijaloški prostor za njezino komparatističko propitivanje, tj. utvrđivanje sličnosti i razlika, kontinuiteta i diskontinuiteta.

Fokusiranje na zagrebačko društvo, kulturu i svakodnevicu implicira i istraživanje razvitka Zagreba kao moderne hrvatske metropole te kao epicentra promjena koje sežu preko hrvatskih i jugoslavenskih granica i koje su prepoznatljive u raznim europskim centrima. Cilj je istražiti i problematizirati Zagreb u spomenutim periodima kao multikulturno središte Srba, Slovenaca, Židova, Nijemaca i pripadnika drugih naroda, koji su bili njegovim žiteljima.“

Ovogodišnji skup uvodi nas u problematiku koja će se dalje razvijati na narednim *Desničnim susretima* kroz detaljniji pogled na odnos intelektualca – Vladana Desnice i urbane sredine – Zagreba. Dakle, ove je godine na *Desničnim susretima* sâm grad u središtu rasprave. Raspravu o njemu otvaraju studenti, mlađi i iskusniji istraživači iz različitih perspektiva – povijesnih, literarnih, jezičnih, teorijskih, arhitektonskih, urbanističkih itd. Osim toga, u sklopu ovogodišnjeg skupa bit će predstavljen 16. svezak biblioteke „Desničini susreti“. Tako se *Desničini susreti* nastavljaju na ranije uspostavljene tradicije, otvarajući pritom nove cjeline u sadržajnom i istraživačkom smislu. S radošću iščekujemo kako napetu tako i živu raspravu na skupu, kao i nova – susretanja.

Zagreb, 10. kolovoza 2018.

Tomislav Brandolica
Filip Šimetin Šegvić

**Znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem
Desničini susreti 2018.**

Zagreb 1924. – 1930. i 1945. – 1967.

Društvo, kultura, svakodnevica

PROGRAM RADA

PRVI DAN

Petak, 14. rujna 2018., s početkom u 9,00 sati

Hrvatsko društvo pisaca, Basaričekova 24

09.00 – 09.30 Otvaranje *Desničinih susreta 2018.*

Prva sjednica

(predsjedavaju: Zvonko Kovač i Damir Agičić)

09.30 – 09.50: Ivo Goldstein, *Modernitet u Zagrebu poslije Prvog i poslije Drugog svjetskoga rata*

09.50 – 10.10: Bojan Đorđević, „Zagreb nam nikad nije bio bliži“: slika Zagreba u beogradskoj javnosti u prvoj deceniji po ujedinjenju (1919 – 1929)

10.10 – 10.30: Nikolina Šimetin Šegvić, *Međuratni Zagreb: grad želja, imaginacija i ostvarenja*

10.30 – 10.50: Vedran Ivanković, *Veze Le Corbusiera i arhitekata u Hrvatskoj nakon Drugog svjetskog rata – nepoznata korespondencija*

10.50 – 11.10: Hrvoje Gržina i Lovorka Magaš Bilandžić, *AGEFOTO i vizualna kronika poslijeratnog Zagreba*

11.10 – 11.30: Rasprava

11.30 – 11.50: Stanka

Druga sjednica

(predsjedavaju: Suzana Coha i Branimir Janković)

11.50 – 12.10: Goran Hutinec, *Rasica u gradu „hereditarnog jala“ – Zagrepčani, Dalmatinci i urbani ekskluzivitet u međuratnom razdoblju*

12.10 – 12.30: Sanja Roić, *Vladan Desnica i talijanska kultura u Zagrebu 1945. – 1967.*

12.30 – 12.50: Gordana Krivokapić Jović, *Zagrebačke teme u Srpskom književnom glasniku*

12.50 – 13.10: Rasprava

13.10 – 16.20: Stanka za ručak

Središnja biblioteka Srba u Hrvatskoj, Preradovićeva 18/1

Treća sjednica

(predsjedavaju: Ivo Goldstein i Tomislav Brandolica)

16.20 – 16.40: Maja Đurinović, *Suvremena plesna scena u Zagrebu 1924. – 1930. i 1945. – 1967.*

16.40 – 17.00: Damir Agičić i Ivana Šubic Kovačević, *Jaroslav Šidak u glazbenom životu međuratnog Zagreba*

17.00 – 17.20: Vinko Drača, *Psihijatrija u Zagrebu 1936. – 1953.*

17.20 – 17.40: Rasprava

Knjižnica i čitaonica Bogdana Ogrizovića, Preradovićeva 5

(predsjedava: Zvonko Kovač)

18.30: Vladan Bajčeta, *Pripovijetke Vladana Desnice u rukopisu*

19.00: Predstavljanje 16. sveska Biblioteke

DESNIČINI SUSRETI

Smrt u opusu Vladana Desnice i europskoj kulturi – poetički, povijesni i filozofski aspekti

(ur. Ivana Cvijović Javorina i Drago Roksandić), Zagreb 2018.

i

Drago Roksandić

Iluzije slobode. Ogledi o Vladanu Desnici

Zagreb 2018.

DRUGI DAN

Subota, 15. rujna 2018., s početkom u 10,00 sati

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3

Četvrta sjednica

(predsjedavaju: Petar Prelog i Matko Globačnik)

10.00 – 10.20: Zvonko Kovač, *Izlet u Rusiju i Ljubav u Toskani – dva vida avangardnog putopisa*

10.20 – 10.40: Domagoj Brozović, *Grad Zagreb i medijsko formiranje hrvatske književnosti i kulture od 1945. do 1967.*

10.40 – 11.00: Sanja Šakić, *Traume i kolači. Reprezentacija grada u esejima i prozi Davida Albaharija*

11.00 – 11.20: Andrea Milanko, *Jeza u zbilji, karneval u tekstu: Novak, Barac i Bahtin*

11.20 – 11.40: Rasprava

11.40 – 12.00: Stanka

Peta sjednica

(predsjedavaju: Sanja Roić i Bojan Đorđević)

12.00 – 12.20: Krešimir Mićanović, *Od odluka AVNOJ-a do Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*

12.20 – 12.40: Dušan Marinković, *SKD „Prosvjeta“ u hrvatskom kulturnom prostoru 1944. – 1972.*

12.40 – 13.00: Rasprava

13.00 – 15.00: Stanka za ručak

Šesta sjednica

(predsjedavaju: Lovorka Magaš Bilandžić i Nikolina Šimetin Šegvić)

15.00 – 15.20: Petar Prelog, *Miroslav Krleža, Ljubo Babić i Krsto Hegedušić: nekoliko aspekata zagrebačke umjetničke pozornice dvadesetih godina*

15.20 – 15.40: Andreja Der-Hazarijan Vukić, *Međunarodne umjetničke izložbe u Zagrebu 1924. – 1930.*

16.00 – 16.20: Ljerka Dulibić i Iva Pasini Tržec, *Transferi umjetnina i vlasništva umjetničkih zbirki u Zagrebu prije i nakon Drugog svjetskog rata*

16.20 – 16.40: Patricia Počanić, *Kulturna politika i umjetnička djela za interijere javnih institucija u Zagrebu 1950-ih i 1960-ih godina*

16.40 – 17.00: Rasprava

Posjet izložbi *Šezdesete u Hrvatskoj – Mit i stvarnost* u Muzeju za umjetnost i obrt

TREĆI DAN

Nedjelja, 16. rujna 2018., 10,00 sati

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Ivana Lučića 3

Sedma sjednica

(predsjedavaju: Goran Hutinec i Ivana Cvijović Javorina)

10.00 – 10.20: Ida Ograjšek Gorenjak, *Ženska strana zagrebačkog sveučilišta*

10.20 – 10.40: Magdalena Najbar-Agičić, *Zagrebački studenti u prvom desetljeću nakon Drugoga svjetskog rata*

10.40 – 11.00: Dragomir Bondžić, *Zagreb kao visokoškolski centar u hrvatskim, jugoslovenskim i međunarodnim okvirima 1945. – 1967.*

11.20 – 11.40: Drago Roksandić, *„Stanje na Sveučilištu“. Politburo CK KPH/KPJ o Sveučilištu u Zagrebu, 1945. – 1954.*

11.20 – 11.40: Rasprava

Osma sjednica

(predsjedavaju: Ivica Šute i Filip Šimetin Šegvić)

11.40 – 12.00: Marko Lovrić, *Zagreb u svjetlu velegrada, Zagreb u mraku kinodvorane: film i filmska kultura u Zagrebu između dvaju svjetskih ratova*

12.00 – 12.20: Andrea Buzov, *Od korzeta do hlača: moda u Zagrebu u razdoblju međuraća*

12.20 – 12.40: Barbara Riman, „*Pridne slovenske služkinje*“ – *povijest slovenskih radnica u Zagrebu između dvaju svjetskih ratova*

12.40 – 13.00: Monica Priante, *Zagrebačko društvo kroz osmrtnice*

13.00 – 13.20: Snježana Banović, *Kazalište i grad – prilozi za povijest Zagreba kroz razvoj njegova kazališta (1945. – 1950.)*

13.20 – 13.40: Rasprava

13.40 – 15.00: Stanka za ručak

Deveta sjednica

(predsjedavaju: Dragomir Bondžić i Ida Ograjšek Gorenjak)

15.00 – 15.20: Filip Šimetin Šegvić, *Zagrebačke „kvakancije“ – prilog istraživanju intelektualne urbane kulture u međuratnom Zagrebu*

15.20 – 15.40: Ivica Šute, *Fenomen „Građanski“ i njegovi kibici: nogomet između masovne zabave, strasti i svjetonazora u međuratnome Zagrebu*

15.40 – 16.00: Mihaela Marić, *Reprezentacija i promocija Zagreba i Većeslava Holjevca na filmovima Televizije Zagreb 1956. – 1967.*

16.00 – 16.20: Tomislav Brandolica, *Večera s Tudmanima, razgovori s Krležom: mondeni život, salonska kultura i dokolica zagrebačkog visokog društva 1945. – 1989.*

16.20 – 16.40: Rasprava

Deseta sjednica

16.40 – 17.40: Završna rasprava

(predsjedavaju: Dušan Marinković i Drago Rokсандić)

Ivana Cvijović Javorina, *Prezentacija „Desničini susreti 2005. – 2018.“: pregled aktivnosti*

O ZAGREBU

(II. dio)

Slavko Batušić

„Valent gleda neobično napeto i s najvećim interesom sve ono što se pojavljuje lijevo i desno iza staklenih prozora, pa onda nestaje. Načas mu je čak žao što se nije zaputio pješice, da sve razgleda podrobno, polagano i u tančine. Ali on više ne zna i skoro ne može da ide pješice. Navikao se ovih nekoliko tjedana na vožnju i na brzinu, i samo to može da ga umiri i da mu misli zanosi.

Prebrzo se pojavljuju i nestaju jedan za drugom najprije one davno poznate žute visoke vojarne, čitavi njihovi nizovi iza taraba, s ogoljenim kestenovima u dvorištima u kojima sivi vojnici tumaraju ovamo-onamo, trube ječe, bubnjevi udaraju, nose se veliki kotlovi nečega toplog što se puši. Ne, ništa se ne mijenja. (...)

Ali tramvaj juri nezaustavno, vide se neke nove kuće kao kocke na mnogo katova kojih prije nije bilo, pa onda stare male kućice što do trbuha stoje u zemlji, ispod razine pločnika. Pa sto poznatih krčmica, onda iza ograde od pletene žice dvorišta s izložbom kamenih nadgrobnih spomenika, pa neka stara raskršća neizmijenjenih ulica. A onda poznate kavane kojima tumaraju konobari s novinama i bijelim ubrusima. Pa onda izlozi. I tu se nije mnogo izmijenilo; gotovo ništa. Tu cipele i polucipele, pa onda neke šarene bluze i suknje, pa lutke odjevene u krznene ogrtače, pa veliki mračni dućan s gotovim odijelima, gdje mu je nekoć davno pokojni tata kupio prve dugačke hlače i plavu mornarsku kapu sa zlatnim natpisom *Viribus Unitis* na crnoj vrpci. Pa trgovina lijesovima sa zelenim palmama i nizovima osmrtnica u izlogu, pa onda mala papirnica, gdje se kupovao *Vinetou* u sveščićima i čarobne marke Sudana i Tasmanije i Venezuele. Izlozi – izlozi – izlozi – nepromijenjeni, bez kraja i konca pored uličnih pločnika. Ne, nije dvadeset godina ništa, a kamoli deset. Sve to tramvajska kola projure za nekoliko minuta.

Odjednom je na velikom glavnom trgu, i promatra ga radoznalo. Pokojni ban od bronce sjedi još uvijek nepomično na konju, pod kalpakom s

7. Prolaznici na Trgu Republike (HR-HDA-1422, Agencija za fotodokumentaciju)

perom, i neumorno drži u ispruženoj desnici goli mač, još uvijek ga na sjever upire. A ispod repa debeloga banovog konja razapeti su platneni šatori sa škrinjama punim žutih četruna, rumenih narandža, smeđih datulja i crnih rožičaka. Kakva su se tu nikolinjska i badnja predvečerja nekoć doživljavala. Ali buka je ista, i jurnjava automobila i povorka gomile ljudi, što tu prolazi već desetke godina bez prekida i zastoja.

Ide dalje tramvaj, a Valent se čudi gradu koji se nije promijenio baš ništa, jer nekoliko novih kuća ne znači ništa. Ravno, ravno, opet pored niza birtijica do trbuha u zemlji, pa uz crkvu s tornjem koji tu prije nije bio, pa uz tvornicu s dimnjacima, onda opet uz dulji dvored niskih kućica. – Odjednom tramvaj

8. Bakljada na Trgu Republike povodom 20. godišnjice oslobođenja Zagreba
(HR-HDA-1422, Agencija za fotodokumentaciju)

stoji, ljudi izlaze, klupe su prazne. Kondukter ga takne o rame i objašnjava da je došla posljednja postaja, kola će se okrenuti, stara karta dalje ne vrijedi.“

(Slavko Batušić, *Na dragom tragu*, Zagreb 1932., 139–141)

Zvonimir Majdak

Kroz mramorni podzemni hodnik, mimoilazeći se s mnoštvom što se crveno i zajapureno, otečenih nogu i iskočenih žila vraćalo u svoje višekratne ćelije da posrče koncentrate, da se izreže na limu konzervi, da

9. Kavana Corso (HR-HDA-1422, Agencija za fotodokumentaciju)

gleda razgorjele ostatke aeroplanskih trupova, ja sam mislio na suncobran i terasu u to pusto doba dana kad činovnice iz bankinih filijala glačaju svoje bijele bluze za večernji izlazak, za dolazak ovamo preko mostova, iz baraka i stambenih palača, iz vrtova predgrađa i dvorišnih pljesnivih sobičaka. Čeznuo sam za terasom i lakim povjetarcem, a praznim stolicama i besposlenim naslonjenim djevojkama; ako ne za tamom srednje sobe. Povremenim groljenjem frižidera iz kuhinje. Za čistim čarapama i olaštenim cipelama. Za šetnjom do Trga Republike kad sunce zađe a svjetlo radija postane zamjetljivo.

(Zvonimir Majdak „Na sajmu strojeva“, *Forum*, 5–8/1963., 882–883)

SAŽECI IZLAGANJA

Damir Agičić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
dagicic@ffzg.hr

Ivana Šubic Kovačević

Hrvatski institut za povijest
isubic@isp.hr

Jaroslav Šidak u glazbenom životu međuratnog Zagreba

Jaroslav Šidak bio je nakon Drugoga svjetskog rata jedan od najznačajnijih hrvatskih povjesničara, sveučilišni profesor moderne povijesti (od 16. do početka 20. stoljeća) i dugogodišnji glavni urednik *Historijskog zbornika*. Svoju je nastavničku karijeru započeo u senjskoj gimnaziji, potom je dobio posao u Hrvatskom izdavalačkom bibliografskom zavodu, a na kraju 1943. i na sveučilištu. Znanstvenu je karijeru u polju historiografije počeo izgrađivati netom prije rata – objavio je nekoliko tekstova historiografskog karaktera i nekoliko prikaza knjiga. Manje je poznato da je Šidak prije toga, još kao student i netom nakon završenoga studija, nekoliko godina aktivno sudjelovao u glazbenom životu Zagreba, kao pijanist koji je pratio filmske projekcije u doba nijemoga filma i kao autor tekstova i urednik glazbenih časopisa te pomažući ocu Franji, koji je imao prodavaonicu glazbala, a također se bavio i izdavanjem glazbenih djela. U izlaganju prikazat će se Šidakov rad i sudjelovanje u glazbenom životu međuratnoga Zagreba.

Damir Agičić (Davor, 1963.), povjesničar, redoviti profesor Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Bavi se istraživanjima moderne i suvremene hrvatske povijesti, napose njezina srednjoeuropskog konteksta, istraživanjima udžbenika i nastave povijesti te hrvatske historiografije u 20. stoljeću. Studij povijesti i komparativne književnosti završio je u Zagrebu (1988.). Magisterij iz povijesti stekao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1992., a na istom je fakultetu i doktorirao 1997. Završio je i poslijediplomski studij povijesti na Srednjoeuropskom sveučilištu u Budimpešti (1993.). Od 1989. godine radi na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Od 2003. predstojnik je Katedre za svjetsku povijest novog vijeka. Godine 2003. s grupom suradnika pokrenuo je časopis *Povijest u nastavi*, kojemu je do 2008. bio glavni i odgovorni urednik. Od 2008. glavni je i odgovorni urednik časopisa *Historijski zbornik*, najstarijeg historiografskog časopisa u Hrvatskoj. Pokrenuo je i bio prvi urednik mrežnog

portala za popularizaciju povijesnih znanosti www.historiografija.hr. S grupom suradnika pokrenuo je i vodi Festival povijesti KlioFest (od 2014.). Predsjednik je Hrvatskoga nacionalnog odbora za povijesne znanosti (od 2012.) te član Upravnog odbora Društva za hrvatsku povjesnicu i drugih strukovnih udruga.

Ivana Šubic Kovačević (Zagreb, 1982.), srednjoškolsko obrazovanje stekla u II. općoj gimnaziji. Diplomirala je 2006. temom *Misionari, putopisci i istraživači u Južnoj Americi od 18 do 20 stoljeća*. Nakon završenog fakulteta radila je u Hrvatskom povijesnom muzeju kao vodič. Od lipnja 2008. godine radi kao znanstvena novakinja-asistentica na Odjelu za suvremenu povijest Hrvatskog instituta za povijest. Godine 2014. obranila je doktorsku disertaciju pod naslovom *Uloga zagrebačkog tiska u oblikovanju političke kulture 1918.-1929.* na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu.

Vladan Bajčeta

Institut za književnost i umetnost u Beogradu
bajcet@yahoo.com

Pripovijetke Vladana Desnice u rukopisu

U zagrebačkom stanu Vladana Desnice čuva se piščeva rukopisna ostavština, u kojoj se, između ostalog, nalazi značajan broj pripovijednih tekstova. Riječ je o preko dvadeset fascikli i omota različitog obima, sa pripovijetkama na različitom stepenu umjetničke dovršenosti. Na osnovu autorovog spiska jasno se vidi da je Desnica, pored objavljenih knjiga *Olupine na suncu* i *Tu, odmah pored nas*, u planu imao treću zbirku priča, odnosno *Kratkih novela*, kako je sam naslovio svojeručno sačinjen popis. Pretežniji dio registra sadrži Desničine radne rukopisne bilješke, fragmentarne mašinopise i kombinaciju takvih dokumenata. Deset na mašini otkucanih tekstova izdvajaju se, pak, vidno višim stepenom umjetničke zaokruženosti i moguće ih je pojedinačno analitički razmatrati kao gotovo sasvim ili sasvim dovršene novelističke cjeline. Naslovi *Aperitiv*, *Dva prijatelja*, *Istina o Adalbertu*, *Noć u Skrocima*, *Onkel*, *Svejedno*, *Tetka Melanija*, *Takozvana moderna poezija*, *Uplakana ženica* i *Zaslужeni odmor* predstavljaju Desnicu u njegovim repre-

zentativnim pripovijedačkim odlikama, otkrivajući i neke nove crte piščevih narativnih strategija.

Vladan Bajčeta (Bosanska Krupa, 1985.), osnovnu školu i gimnaziju završio u Pljevljima. Diplomirao na grupi za srpsku i svetsku književnost Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu (*Poezija Vladana Desnice*), gde je završio master (*Proza Stevana Raičkovića*) i doktorske akademske studije (*Književno delo Borislava Mihajlovića Mihiza*). Naučni je saradnik Instituta za književnost i umetnost u Beogradu na projektu „Kulturološke književne teorije i srpska književna kritika“. Izabrana bibliografija: „*Slijepac na žalu. Poezija Vladana Desnice*“, *Vladan Desnica i Split 1920. – 1945. Zbornik radova s Desnićinih susreta 2014.*, Zagreb 2015., 125–145; „*Gozba u poljima. Fragmenti rekonstrukcije pjesničke zbirke Vladana Desnice u rukopisu*“, *Split i Vladan Desnica 1918. – 1945. Zbornik radova s Desnićinih susreta 2015.*, Zagreb 2016., 459–481; „Nekoliko pjesama Vladana Desnice u rukopisu“, *Hrvatsko-srpski / srpsko-hrvatski interkulturalizam danas. Zbornik radova s Desnićinih susreta 2016.*, Zagreb 2017., 259–282.

Snježana Banović

Odsjek produkcije Akademije dramske umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu
snjbanov@gmail.com

Kazalište i grad – prilozi za povijest Zagreba kroz razvoj njegova kazališta (1945. – 1950.)

U izlaganju bit će riječi o uskoj povezanosti poslijeratnog razvoja grada Zagreba s razvojem njegova kazališta koje je odmah nakon ulaska partizanskih trupa u grad, u svibnju 1945., prozvano Hrvatskim narodnim kazalištem. Ljeti iste godine, kad nova kazališna uprava na čelu s Ivom Tijardović kreće u pripreme za svoju prvu sezonu, kulturni život Zagreba već počinje „pulsirati u svojoj raznovrsnosti“.¹ Osim kazališnoga poleta i dotad rijetko u povijesti zabilježenoga uzleta njegovih obiju umjetničkih grana – one dramske i glaz-

¹ Stipe ŠUVAR, „Zagreb kao kulturna i znanstvena metropola Hrvatske i Jugoslavije 1945. – 1990.“, u: *Zagreb i Hrvatska u Titovo doba* (ur. Tomislav Badovinac), Zagreb 2004., 251–252.

bene – dolazi i do značajne transformacije repertoara, publike, kritike, ali i cijeloga kulturnoga sustava grada Zagreba. Može se reći da je to razdoblje velike kulturne euforije u kojem Zagreb doživljava pravi plimni val kulturnoga razvoja afirmirajući se u 1950-ima i kao središte brojnih suvremenih stremljenja u umjetnosti i znanosti. Osim kazališta, u usponu je izdavaštvo, likovno i glazbeno područje te film, za čiji su razvoj vezane mnoge istaknute kazališne osobnosti. Iako se grad u to doba snabdijeva racioniranim artiklima preko državnih ustanova jer je trgovački distribucijski aparat još preslab te vladaju teške ekonomske, financijske i komunalne prilike, u kazalištu se od rujna 1945. svakodnevno, na dvjema scenama, izvodi zahtjevan umjetnički program. Kao najveća i najreprezentativnija kulturna ustanova Narodne Republike Hrvatske, HNK će se formirati i kao reprezentativni prostor nove društvene i političke paradigme u kojem će se mnogi svečani programi izvoditi upravo s ciljem promocije Zagreba kao kulturne metropole Hrvatske, ali i Jugoslavije.

Snježana Banović (Zagreb, 1963.), redateljica, teatrologinja i društvena aktivistica, autorica brojnih režija te stručnih i znanstvenih radova o kazalištu, kulturnoj politici, kazališnom menadžmentu i produkciji koje redovito objavljuje u zbornicima i časopisima u Hrvatskoj i u inozemstvu. Autorica je triju knjiga: *Država i njezino kazalište*, Zagreb 2012.; *Kazalište krize*, Zagreb 2013.; *Službeni izlaz*, Zaprešić 2018. Redovito objavljuje kolumne o kulturnoj i kazališnoj politici i povijesti u tiskovinama i na portalima. Recenzentica je više znanstvenih članaka i stručnih knjiga. Sudjelovala na brojnim festivalima, simpozijima i okruglim stolovima sljedećim temama: kazalište, kazališna produkcija, povijest kazališta i kulture i kulturna politika u Hrvatskoj i inozemstvu. Obavljala niz umjetničkih i javnih funkcija. Usavršavala se na više stipendija i edukacija u inozemstvu. Na Akademiji dramske umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu predaje od 2003. godine, trenutno je u umjetničko-nastavnome zvanju redovite profesorice na odsjeku Produkcije. U pripremi joj je četvrta knjiga, ujedno nastavak prve, o Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu u kontekstu kulturne politike 1945. – 1955. godine pod nazivom *Kazalište za narod* koja će izaći 2019. godine.

Dragomir Bondžić

Institut za savremenu istoriju, Beograd

dragomirbondzic@yahoo.com

Zagreb kao visokoškolski centar u hrvatskim, jugoslovenskim i međunarodnim okvirima 1945. – 1967.

U izlaganju se daje pregled razvoja Zagreba kao visokoškolskog centra posle Drugog svetskog rata u hrvatskim, jugoslovenskim i međunarodnim okvirima. Na početku se analizira porast broja visokoškolskih ustanova posle rata, njihov odnos sa novim komunističkim vlastima, mesto i zadaci visokog školstva u novom političkom i društveno-ekonomskom sistemu i državnoj prosvetnoj politici, porast broja i položaj nastavnog osoblja i posebno studenata kao „nove socijalističke inteligencije“. Zatim se prikazuje mesto Zagreba kao jednog od jugoslovenskih univerzitetskih centara, opisuju se veze sa ostalim centrima u zemlji, pre svega sa Beogradskim univerzitetom, i predstavlja se doprinos Sveučilišta u Zagrebu osnivanju novih visokoškolskih ustanova u Hrvatskoj, ali i u Bosni i Hercegovini i Makedoniji. Posebna pažnja posvećuje se međusobnim odnosima jugoslovenskih studenata u okviru organizacije Saveza studenata Jugoslavije i pojedinih društvenih i stručnih organizacija. Na kraju, prati se i razvoj Zagreba kao međunarodnog univerzitetskog centra, naročito tokom 1950-ih i 1960-ih godina dolaskom sve većeg broja stranih studenata, pre svega onih iz novooslobođenih nerazvijenih azijskih, arapskih i afričkih zemalja. Iako se posmatraju i prve godine posle Drugog svetskog rata, akcenat je stavljen na 1950-e i 1960-e godine. Rad se zasniva na arhivskoj građi arhiva u Beogradu i Zagrebu, objavljenim izvorima i statističkim podacima, studentskoj i dnevnoj štampi i relevantnoj historiografskoj i sociološkoj literaturi.

Dragomir Bondžić (Kruševac, 1973.), diplomirao, magistrirao i doktorirao na Katedri za istoriju Jugoslavije Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Od 2000. zaposlen u Institutu za savremenu istoriju u Beogradu, od 2014. u zvanju višeg naučnog saradnika. Bavi se istorijom Jugoslavije i Srbije u 20. veku, a posebno razvojem nauke, prosvete i visokog školstva, odnosom intelektualaca i politike, međunarodnom naučnom saradnjom, školovanjem stranih studenata i nuklearnom politikom Jugoslavije. Do sada objavio četiri monografije (*Београдски универзитет 1944-1952*, Београд 2004.; *Универзитет у*

социјализму: високо школство у Србији 1950-1960, Београд 2010.; *Мусао без пасоша. Међународна сарадња Београдског универзитета 1945-1960*, Београд 2011.; *Između ambicija i iluzija. Nuklearna politika Jugoslavije 1945-1990*, Београд 2016.) i preko 100 članaka u naučnim časopisima i zbornicima. Učestvovao na preko 50 naučnih skupova u Srbiji i inostranstvu. Od 2016. glavni urednik časopisa *Istorija 20. veka*.

Tomislav Brandolica

Hrvatski državni arhiv

tomislav.brandolica@gmail.com

Večera s Tuđmanima, razgovori s Krležom: mondeni život, salonska kultura i dokolica zagrebačkog visokog društva 1945. – 1989.

Dok je povijest dokolice širokih masa u socijalizmu solidno istražen fenomen u hrvatskoj historiografiji, istovremeno nam nedostaju istraživanja dokolice urbanog visokog društva i mondeni život viših slojeva u istom razdoblju. U ovom će se izlaganju nastojati popuniti ta historiografska praznina istraživanjem zagrebačkog mondenog života i salonske kulture između dviju povijesnih prijelomnica koje spaja socijalističko društveno uređenje. Dok bi takvo društvo u svom idealnom tipu trebalo biti besklasno, ili društvo koje poništava mnoge postojeće klasne privilegije, praksa nedvojbeno ukazuje na nastavak razdiobe između viših i nižih slojeva u njihovim životnim uvjetima, kao i u društvenim navikama i normama. Naglasak će se u tom kontekstu staviti na kontinuitete unutar visokog društva prije i nakon tih prijelomnih godina, kao i na mijene u istim navikama unutar razdoblja. Društveni slojevi i njihovi individualni istaknuti pripadnici koje će se u ovom radu pratiti jesu intelektualci, umjetnici, pisci, sveučilišni profesori, kulturni djelatnici u širem smislu riječi, ali i strani diplomatski predstavnici koji su u Zagrebu, često u obavještajne svrhe, formirali socijalne žarišne točke oko kojih se okupljalo visoko društvo. Od pojedinaca valja svakako istaknuti politički i ideološki heterogen društveni krug koji se formirao oko Miroslava Krleže u konačnom trenutku kad je postao posve prihvaćen član socijalističkog

režima. Za potrebe istraživanja koristit će se relevantna sekundarna literatura i suvremeni tisak, a od arhivskoga gradiva posebna pozornost pridat će se gradivu osobnih fondova zagrebačkih intelektualaca, njihovim zbirkama korespondencije, kao i arhivskom fondu Službe državne sigurnosti SRH, čije se vrlo ekstenzivno praćenje diplomatskih i konzularnih aktivnosti može koristiti kao izvor za rekonstrukciju krugova mondenog života u socijalističkom Zagrebu.

Tomislav Brandolica (Zagreb, 1988.), diplomirao 2015. godine modernu i suvremenu povijest na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu temom *Život u Partiji: oralna historija svakodnevice u Savezu komunista 1970-ih i 1980-ih*. Trenutno je student treće godine poslijediplomskog studija moderne i suvremene povijesti na istom visokom učilištu. Dosad je sudjelovao u organizaciji nekoliko znanstvenih skupova i okruglih stolova, a na više je znanstvenih simpozija održao izlaganja. Objavio je veći broj tekstova u časopisu studenata povijesti *Pro tempore*, kojemu je bio i glavni urednik, a prilozi su mu objavljeni i u raznim drugim stručnim i znanstvenim časopisima te zbornicima radova. Glavni su mu istraživački interesi društvena i intelektualna povijest Hrvatske u razdoblju socijalizma, oralna historija te povijest historiografije.

Domagoj Brozović

Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
dbrozovi@ffzg.hr

Grad Zagreb i medijsko formiranje hrvatske književnosti i kulture od 1945. do 1967.

Prilog u svome uvodnom dijelu donosi kratak pregled ključnih kulturnih i književnopovijesnih procesa u zadanome periodu: okončanje sukoba na književnoj ljevici, Krležino pozicioniranje u novi društveno-politički kontekst te ponovno uključivanje hrvatske književnosti u suvremene europske filozofske, kulturne i književne tijekove, medijski vidljivog u pokretanjima važnih časopisa (*Republika*, *Krugovi*, *Razlog*, *Praxis*). S obzirom na delikatani politički položaj hrvatske kulture u kontekstu druge Jugoslavije, navedene

su pojave klasičan primjer Greenblattova koncepta integracije subverzije, tj. koncepta po kojem centri moći uistinu kohabitiraju s vlastitim podrivačkim antipodima, a ponekad ih čak i svjesno ili nesvjesno proizvode. Taj je prešutni sukob kulminirao u objavi Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika te nekoliko godina kasnije u Hrvatskom proljeću. Budući da su se navedeni procesi odvijali uglavnom u Zagrebu, problematizirat će se i odnos centra i periferije kroz Kavanaghov pojam parohije jer se procesom modernizacije hrvatske kulture u periodu Druge moderne Zagreb u kontekstu druge Jugoslavije, iako politički marginaliziran, nametnuo kao utjecajno kulturno i književno središte.

Domagoj Brozović (Koprivnica, 1983.), nakon završene osnovne škole i opće gimnazije u Đurđevcu, diplomirao filozofiju i hrvatski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Godine 2008. zaposlen kao znanstveni novak na matičnom Odsjeku za kroatistiku, gdje je doktorirao 2013. temom *Književni časopis Republika i njegove uređivačke politike 1945-2002*. Sudjelovao je na više međunarodnih i domaćih znanstvenih skupova, autor je nekoliko znanstvenih rasprava koje su tematski usmjerene na hrvatsku književnost 20. stoljeća, odnos književnosti i politike, dječju i fantastičnu književnost te književnoteorijski neorealizam.

Andrea Buzov

Karl-Franzens-Universität Graz
andrea.buzov@edu.uni-graz.at

Od korzeta do hlača: moda u Zagrebu u razdoblju međuraća

Tema je izlaganja moda u Zagrebu u međuraću. Naime, to je razdoblje u kojem Zagreb, nakon dugogodišnjeg bivanja u sastavu Habsburške Monarhije i njezina raspada, doživljava transformaciju od perifernog dijela Monarhije u jedan od centralnih dijelova nove tvorevine, Države Slovenaca, Hrvata i Srba, kasnije Kraljevine Jugoslavije. Vrijeme nakon Prvog svjetskog rata prije svega znači povećanje gradskog stanovništva, što se naročito odražava na Zagreb. U to doba i moda i odijevanje dobivaju važniju ulogu u životu ljudi.

To je razdoblje početka globalizacije i kulture slavnih i poznatih (celebritizacije), što se svakako oslikava u nastupajućim trendovima. U fokusu je ovog izlaganja žena, i to ona iz srednjeg društvenog sloja, koja je u mogućnosti pratiti društvene aktualnosti i financijski si priuštiti držanje koraka s modnim novitetima. Pritom je izabrana ženska silueta jer je Prvi svjetski rat za ženu „kolektivno iskustvo“ koje je, više nego ikada prije, integrira u društvenom smislu, pomičući iz nužda brojne barijere, norme i granice. Okolnosti nastale uslijed i neposredno nakon Prvog svjetskog rata od žene zahtijevaju promijenjenu i istaknutiju ulogu u društvu; ona dobiva sve veći prostor u javnom životu, njezine promjene u odijevanju izazivaju polemike, no izborni slobodniji način odijevanja ne prati i njezin ravnopravniji položaj. Taj je zaokret ilustriran na temelju društvenih i povijesnih prilika, aspekta tijela, kao i eksternih pogleda (muškarci, Crkva, reklame).

Andrea Buzov (Vukovar, 1988.), diplomirala 2017. godine slavistiku na Karl-Franzens-Universität u Grazu. Trenutno piše diplomski rad na Institutu za teoretsko i primijenjeno prevođenje u Grazu te se bavi prevođenjem književnih i stručnih tekstova, kao i tumačenjem na književnim susretima diljem Austrije (50 godina hrvatske duhovne zajednice u Štajerskoj (Književno čitanje s autoricom Frančeskom Liebmann), Književno čitanje i razgovor s autoricom Frančeskom Liebmann, Književno čitanje i razgovor s autorom Petrom Milićem Perišom, Ljetna škola Premuda – Književno prevođenje 2015). Sudjelovala je na nekoliko znanstvenih susreta i konferencija u Austriji (*Slavofraz, 7. simpozij: Prokleta avlija, Workshop: Marketing u prevođenju, Riječ i istina – Slavistika u medijskom diskursu*).

Andreja Der-Hazarijan Vukić

Arhiv za likovne umjetnosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
adhv@hazu.hr

Međunarodne umjetničke izložbe u Zagrebu 1924. – 1930.

Izložbena aktivnost u Zagrebu osjetno se intenzivirala završetkom Prvog svjetskog rata. Relativno nevelik broj muzejskih i galerijskih prostora nudio je brojne kulturne i umjetničke izložbene projekte domaćih i stranih umjet-

nika te umjetničkih grupa. Ovo će se izlaganje usmjeriti na predstavljanje gostujućih izložaba inozemnih umjetnika, kao i međunarodnih putujućih izložaba, održanih u Zagrebu u razdoblju između 1924. i 1930. godine. Njihova realizacija omogućena je, između ostalog, intenziviranim umjetničko-strukovnim, ali i političkim suradnjama s Francuskom, Velikom Britanijom, Češkom itd. Ti će se izložbeni projekti prezentirati svojim sadržajem i kontekstom, kao i recepcijom u tadašnjem tisku i periodici. Riječ je o vrlo heterogenom umjetničkom pregledu, koji u većem dijelu nudi vrlo visoku razinu prezentacije europske likovne baštine, ali i recentne umjetničke produkcije, zahvaljujući kojoj su Zagrepčani imali priliku upoznati likovne i arhitektonske radove u rasponu od baroka do tada recentnih avangardnih pokreta.

Andreja Der-Hazarijan Vukić (Zagreb, 1964.), diplomirala povijest umjetnosti i etnologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Stručna je savjetnica u Arhivu za likovne umjetnosti Hrvatske akademije. Temama i istraživanjima uglavnom vezana uz Zagreb, njegovu urbanu plastiku i arhitekturu. Samostalno i u suautorstvu objavila više znanstvenih i stručnih radova u domaćoj periodici. Suautorica je knjiga: *Sjećanja na prve generacije Umjetničke škole u Zagrebu*, Zagreb 2007. te *Spomenici i fontane u gradu Zagrebu – vodič*, Zagreb 2007., objavljenih u suradnji Arhiva za likovne umjetnosti i Gliptoteke Hrvatske akademije s Gradskim zavodom za zaštitu spomenika kulture i prirode. Kao autorica kustoskih dionica surađivala je na izložbama *22. Salona mladih*, *37. Zagrebačkog salona*, *Odjeci s bojišnice – Zagreb u Prvom svjetskom ratu* te na izložbenim projektima udruge Kultura umjetnosti: *Jugoton – istočno od raja* i *ORA – Dizajn ideologije*. Višegodišnja je suradnica u *Allgemeines Künstlerlexikon*, K. G. Saur Verlag. Članica je radne skupine DiZbi HAZU te ICARUS-a Hrvatske.

Vinko Drača

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
vinko.draca@gmail.com

Psihijatrija u Zagrebu 1936. – 1953.

U ovom radu pratit će se intelektualni doprinos doktora Dezidera Julijusa hrvatskoj psihijatriji. Dezider Julijus, podrijetlom iz Pančeva, bio je jedan

od najnaprednijih glasova međuratne i poslijeratne jugoslavenske psihijatrije. U klinici za psihijatriju Vrapče radio je kao liječnik između 1936. i 1941. do trenutka kad je morao otići iz Zagreba zbog rasnih zakona tzv. Nezavisne Države Hrvatske. Završetkom rata postao je ravnatelj Klinike za psihijatriju Vrapče. U razdoblju njegova upravljanja bolnicom poduzeti su mnogi modernizacijski zahvati, osuvremenjena je arhitektura bolnice, u praksu su uvedeni pristupi socijalne psihijatrije te liječenje psihofarmaceutima. Svoj život završio je tragično i misteriozno samoubojstvom u uredu ravnatelja u Vrapču, na Badnju noć 1953. godine. Samoubojstvu su prethodili orkestrirani napadi na njegovo upravljanje bolnicom u kojima su navodno sudjelovali neke od čelnih ljudi poslijeratnog Zagreba. Na temelju članaka iz *Liječničkog vjesnika*, zapisnika sjednica koje se nalaze u Hrvatskom državnom arhivu i povijesti bolesti iz arhive Klinike za psihijatriju Vrapče, istražit će se intelektualni horizont hrvatske psihijatrije u razdoblju koje je neposredno prethodilo i uslijedilo nakon Drugog svjetskog rata. Na primjeru Dezidera Julijusa, intelektualca s brojnim međunarodnim vezama i europskim obrazovanjem te uvjerenog komunista, može se pokazati odraz društvenih prijelomnica i promjene političkog sustava na psihijatriju i koncepciju ljudske psihe koja se u njezinu okviru oblikovala. Sva kompleksnost ratnog i poslijeratnog razdoblja te poslijeratnih sukoba koji su svoju povijest imali u ratnim animozitetima između „stare struje“ komunista i novih kadrova koji su se formirali u okviru antifašističke borbe, kao i poslijeratnim sukobima između socijalističkih intelektualaca poput Julijusa i „aparatchika“, čiji su ciljevi bili usmjereni prema učinkovitijoj uspostavi birokratskog nadzora, odrazila se i na samu praksu unutar institucije gdje su se bolesti poput „partizanske psihoze“ – kako je to zaključila povjesničarka Ana Antić – tumačile u ključu nespremnosti neobrazovanih kadrova za izazove izgradnje budućeg socijalističkog društva.

Vinko Drača (1989.), doktorand na studiju Moderne i suvremene hrvatske povijesti u europskom i svjetskom kontekstu na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Sudjelovao je na znanstvenim skupovima u Zagrebu (Dani Marije Jurić Zagorke 2016.), Beogradu (*Migrations in Visual Culture, Creating Memories in Early Modern Art and Literature* i Ljubljani (*Selfologija, Simbozij*) te na studentskim konferencijama u Zagrebu, Rijeci, Beogradu i Ljubljani.

Ljerka Dulibić

Strossmayerova galerija starih majstora HAZU
ldulibic@gmail.com

Iva Pasini Tržec

Strossmayerova galerija starih majstora HAZU
ipasini@hazu.hr

Transferi umjetnina i vlasništva umjetničkih zbirki u Zagrebu prije i nakon Drugog svjetskog rata

U Strossmayerovoj galeriji starih majstora HAZU od rujna 2016. godine provodi se međunarodni znanstveno-istraživački projekt „Transfer of Cultural Objects in the Alpe Adria Region in the 20th Century“ (TransCultAA, www.transcultaa.eu), financiran u okviru programa HERA (Humanities in the European Research Area) na natječaju Uses of the Past 2016-2019 (Lj. Dulibić voditeljica je hrvatskoga dijela projekta, a I. Pasini Tržec članica hrvatskoga istraživačkoga tima). Projekt podrazumijeva čitav niz istraživačkih aktivnosti kojima se analiziraju „uporabe prošlosti“ u kontekstu kulturne baštine na području regije Alpe – Jadran, posebice s obzirom na konfliktne situacije vlasništva. Predloženo izlaganje temelji se na rezultatima istraživanja provedenih u okviru projekta „TransCultAA“, a koja su usmjerena na proučavanje razvoja međuratnoga umjetničkoga tržišta u Zagrebu kao rastućemu kulturnome središtu nekadašnje zajedničke države te procesa transfera, translokacija, izmještanja i izvlaštenja umjetnina do kojih je došlo uslijed primjene različitih mehanizama razvlaštenja privatne imovine tijekom i nakon Drugog svjetskog rata, u slijedu dvaju totalitarističkih režima. Predstavit će se djelovanje zagrebačkih društava i pojedinaca na domaćem i inozemnom tržištu umjetnina tijekom 1920-ih i 1930-ih, u kojemu se ogleda čitav panoptikum širih društvenih zbivanja koja su uvjetovala dinamičan transfer umjetnina i čitavih zbirki. Posebna će se pozornost posvetiti kasnijim sudbinama privatnih zbirki formiranih u međuratnom Zagrebu. Ne samo oduzimanje židovske imovine tijekom Drugoga svjetskoga rata već i različiti mehanizmi razvlaštenja koji su uslijedili u razdoblju poraća – uslijed doseljavanja, iseljavanja, sekvestracije i konfiskacije – imali su isti ishod. Disperzija umjetnina i brisanje tragova (nekadašnjega) vlasništva simptomi su koji svjedoče o povijesnom razdoblju

u kojem se unutar normativnoga okvira podržavljenja gotovo cjelokupne privrede nastojalo uspostaviti uvid i kontrolu i u zadržano privatno vlasništvo, u kontekstu promijenjenih društvenih odnosa.

Ljerka Dulibić (1972.), znanstvena savjetnica u Strossmayerovoj galeriji starih majstora HAZU, gdje je zadužena za zbirku talijanskoga slikarstva 14. – 19. stoljeća.

Iva Pasini Tržec (1978.), viša znanstvena suradnica u Strossmayerovoj galeriji starih majstora HAZU, gdje je zadužena za zbirku nizozemskoga, flamanskoga i njemačkoga slikarstva.

Zajednička okosnica znanstvenoistraživačkih interesa Lj. Dulibić i I. Pasini Tržec jest europsko slikarstvo 14. – 19. stoljeća, ikonografija, povijest sakupljanja umjetnina i umjetničkoga tržišta te istraživanje provenijencije umjetnina. Autorice su, odnosno suautorice više desetaka znanstvenih radova i konferencijskih priopćenja u domaćim i stranim, odnosno međunarodnim publikacijama te nekoliko izložaba i knjiga (posljednja, u suautorstvu: *Strossmayerova zbirka starih majstora* (Zagreb 2018.)). Lj. Dulibić voditeljica je hrvatskog dijela međunarodnog znanstveno-istraživačkog projekta „Transfer of Cultural Objects in the Alpe Adria Region“ (TransCultAA, 2016. – 2019.), na kojem u svojstvu istraživača sudjeluje i I. Pasini Tržec. Projekt je financiran u okviru programa HERA (Humanities in the European Research Area) sredstvima Horizon 2020 Europske unije za istraživanje i inovacije 2014. – 2020.

Bojan Đorđević

Katedra za bibliotekarstvo i informatiku Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu
nalesko1965@gmail.com

„Zagreb nam nikad nije bio bliži“: slika Zagreba u beogradskoj javnosti u prvoj deceniji po ujedinjenju (1919 – 1929)

U radu se razmatra kako je u srpskom (a to u ono vreme zapravo znači beogradskom) javnom mnjenju stvarana slika Zagreba, kao grada koji se posle ujedinjenja prvi put našao sa Beogradom u istoj državi. Pokazuje se ko je tu sliku projektovao i postvarivao, kako se ona referirala na politički kontekst,

kao i kakva je bila kulturna paradigma u odnosu na Zagreb u beogradskoj kulturnoj javnosti. Jedan od mogućih zaključaka jeste da kulturna javnost i tzv. društvena javnost nisu uvek na sličan način, i sa istih tačaka gledišta, posmatrali zagrebački život i Zagreb kao urbani centar. Rad obuhvata period od ujedinjenja do uvođenja Šestojanuarske diktature, a zasnovan je na istraživanjima periodike i arhivske građe.

Bojan Đorđević (Trstenik, 1965.), završio osnovnu i srednju školu u Trsteniku. Diplomirao je, magistrirao i doktorirao na Filološkom fakultetu u Beogradu. Radi kao vanredni profesor na Katedri za bibliotekarstvo i informatiku Filološkog fakulteta u Beogradu, za predmete „Arhivistika“, „Muzeologija“ i „Dokumentalistika“. Saradnik je Instituta za književnost i umetnost u Beogradu i upravitelj Zadružbine „Desanka Maksimović“. Zamenik je glavnog urednika časopisa *Književna istorija* i član uredništva časopisa *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*. Proučava dubrovačku književnost, srpsko-hrvatske kulturne i književne veze te kulturnu istoriju Srba i Hrvata. Objavio je deset monografija i više od sto dvadeset naučnih studija.

Maja Đurinović

Umjetnička akademija u Osijeku
maja.durinovic1@gmail.com

Suvremena plesna scena u Zagrebu 1924. – 1930. i 1945. – 1967.

Dva navedena razdoblja poklapaju se s dvama počecima i periodima razvoja suvremene plesne scene u Zagrebu. Godine 1924. zagrebačku kritiku i publiku uznemirilo je i podijelilo gostovanje *Tanzbühne* Rudolfa Labana u kojem pleše Vera Milčinović (kći Andrije i Adele Milčinović), Tom je prigodom Laban gost Proljetnog salona te u Umjetničkom paviljonu drži predavanje o *novoj plesnoj umjetnosti*. Znamo (ali nije još istraženo) da negdje u tom periodu u Zagrebu školu modernog plesa drži Elisabeth (Jelisava) Törne, u kojoj kratko predaje i Vera Milčinović, a koju pohađaju Claudia Fritzi Vall, Alma Hirschl (umjetnički Jelenska), Mercedes Goritz Pavelić – koje su 1930-ih etabrirane (i međunarodno uspješne) plesne umjetnice, da bi se izgubile tijekom Drugog svjetskog rata, a tek smo im nedavno počeli

ulaziti u trag.. Godine 1945. sve počinje ispočetka, a suvremeni ples smatra se ostatkom građanskog elitizma, što je kasnije, osnutkom Škole za ritmiku i ples Ane Maletić, argumentirano i velikim brojem stranih prezimena učenica. Maletić je imala podršku jednog dijela kulturnopolitičkog vodstva i uspjela, nakon nekoliko neuspješnih pokušaja osnivanja Škole, tečajeva i ansambla, ponovno započeti povijest suvremenog plesa u Zagrebu: najprije utemeljenjem Škole za ritmiku i ples (1954.), a onda uz mlade snage stasale 1960-ih, koje predvodi njezina kći Vera Maletić, pokretanjem Studija za suvremeni ples. Vera Maletić je između 1964. i 1967. (nakon čega odlazi u Englesku, pa u Ameriku) prva istraživala odnos plesa te filmske i videotehnologije. Njezini su, i danas zanimljivi, radovi: *Formacije* (1964.), *Radiant* (1966.) i *Koreografija za kameru i plesače* (1967.).

Maja Đurinović (Zagreb, 1960.), završila Školu za ritmiku i ples te studij jugoslavenskih jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Profesionalno se, praktično i teorijski bavi istraživanjem plesa i pokreta. Zaposlena na Kazališnom odsjeku Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku u zvanju izvanredne profesorice. Na Plesnom odsjeku ADU u Zagrebu vodi kolegij „Povijest hrvatskog plesa“. Objavljuje tekstove plesne tematike; suradnica monografskih i leksikografskih izdanja. Autorica plesnog djela izložbi: *Avangardne tendencije u Hrvatskoj, Strast i bunt – ekspresionizam u Hrvatskoj, Šezdesete u Hrvatskoj*. S Nakladom MD pokrenula plesnu biblioteku Gesta; autorica knjiga *Mercedes Goritz Pavelić* (2000.), *Mia Ćorak Slavenska* (2004.), *Razvoj suvremenog plesa: Ana Maletić, životopis* (2008.), interaktivne multimedijske prezentacije *Kaspomanija Milane Broš* (2006.). Članica uredništva časopisa za plesnu umjetnost *Kretanja* i urednica mrežne stranice www.plesnascena.hr.

Ivo Goldstein

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
igoldste@ffzg.hr

Modernitet u Zagrebu poslije Prvog i poslije Drugog svjetskoga rata

Neposredno poraće u Zagrebu Prvog i Drugog svjetskoga rata, dakle prvih desetak godina (do 1928. i do 1955.), bilo je u nekim aspektima usporedivo

i slično. Olakšanje nakon ratnih strahota otvara nove perspektive – poslije Prvog svjetskoga rata Hrvatska i Zagreb našli su se u novom, jugoslaven-skom političkom okruženju, što je otvaralo mogućnosti djelovanja na nov način, prvenstveno na ekonomskom (ali i na društvenom i kulturnom) planu. Nakon Drugog svjetskog rata, pogotovo nakon 1950., nova je poslije-ratna generacija iskoristila povoljne okolnosti kako bi potaknula razvoj Zagneba i na ekonomskom, i na društvenom, i na kulturnom planu. Dvadesete i pedesete, zahvaljujući dijelom i gradonačelnicima Heinzelu i Holjevcu, uistinu su zlatne zagrebačke godine.

Ivo Goldstein (Zagreb, 1958.), redoviti profesor na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Njegov se opus sastoji od dvadesetak knjiga i dvjestotinjak znanstvenih i stručnih radova objavljenih u zemlji i inozemstvu. Od osamdesetih godina 20. stoljeća bavi se hrvatskim srednjim vijekom i bizantskom poviješću (knjige *Bizant na Jadranu 6-9. stoljeće* i *Hrvatski rani srednji vijek*), potom hrvatskom poviješću 20. stoljeća, napose njezinom židovskom komponentom (između ostalih, knjige *Holokaust u Zagrebu*, *Židovi u Zagrebu 1918-1941*, *Hrvatska 1918-2008.*, *Tito*). Objavljuje i cjelovite tekstove o hrvatskoj povijesti u inozemstvu (*Croatia: A History*), kao i u Hrvatskoj (*Hrvatska povijest*) i u drugim zemljama. Bavi se i leksikografijom – suautor je (zajedno s Vladimirom Anićem) *Rječnika stranih riječi*, član uređivačkog odbora *Hrvatskog enciklopedijskog rječnika* te urednik *Židovskog biografskog leksikona*. Goldstein je bio veleposlanik Republike Hrvatske u Francuskoj i Monacu te pri UNESCO-u (2013. – 2017.).

Hrvoje Gržina

Hrvatski državni arhiv

hgrzina@arhiv.hr

Lovorka Magaš Bilandžić

Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

lmagas@ffzg.hr

AGEFOTO i vizualna kronika poslijeratnog Zagreba

Agencija za fotodokumentaciju (AGEFOTO) osnovana je kao Foto-otsjek Odjeljenja za štampu Predsjedništva narodne vlade Hrvatske u Zagrebu

1945. s primarnim ciljem fotografskog snimanja različitih aspekata života nove države, uz naglasak na dokumentiranju ratne štete i poslijeratne obnove. Godine 1948. promijenila je ime u Foto služba Hrvatske te započela sa sustavnim fotodokumentiranjem privrednog, društvenog, kulturnog i političkog života socijalističke Hrvatske i ostalih republika. Tijekom 1950-ih postala je ustanova sa samostalnim financiranjem (1952.) te promijenila naziv u Agenciju za fotodokumentaciju (1956.). Kao zaposlenici AGEFOTO-a radili su brojni istaknuti fotografi i fotoreporter (Mladen Grčević, Milan Pavić, Ante Fuis, Ivan Medar, Drago Rendulić i mnogi drugi) koji su u kreiranju vizualne vremenske kronike nerijetko nadilazili dokumentarnu razinu te unutar usko definiranog žanra povremeno slijedili estetske postavke ranijeg, međuratnog razdoblja. Tako je tijekom više desetljeća stvoren opsežan fotoarhiv koji predstavlja jedinstven izvor vizualne povijesti poslijeratnog Zagreba i Hrvatske, a visokom kvalitetom pojedinih snimki svjedoči o pojedinačnim autorskim rukopisima. U izlaganju razmotrit će se djelovanje Agencije za fotodokumentaciju i doprinos pojedinih fotoreportera u kontekstu hrvatske fotografije nakon Drugog svjetskog rata, a posebna pozornost posvetit će se reportažnim fotografijama koje su zabilježile važne kulturne i političke događaje te različite aspekte svakodnevice tijekom Desničinih poslijeratnih zagrebačkih godina.

Hrvoje Gržina (Zagreb, 1979.), arhivski savjetnik i pročelnik Središnjeg fotolaboratorija Hrvatskoga državnog arhiva u Zagrebu. Na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu završio je studij povijesti, a zatim doktorirao na polju informacijskih znanosti. Istraživački interesi usmjereni su mu prema povijesti hrvatske fotografije, fotografskim procesima, fotoarhivima te mjestu i ulozi fotografije u arhivima. Godine 2013. sa suradnicima je u Dubrovniku organizirao međunarodnu konferenciju *Our Modern – Re-Appropriating Vulnerable 20th Century Heritage*, a zatim – u suradnji s Gettyjevim institutom za konzervaciju iz Los Angelesa – i međunarodnu ljetnu školu *Conservation Strategies of Humidity and Water-Damaged Photographic Materials*. Sudjelovao je na više međunarodnih i domaćih simpozija o fotografiji te objavio tridesetak znanstvenih i stručnih radova. Autor je knjige *Identifikacija, zaštita i čuvanje fotografija*, Zagreb 2016.

Lovorka Magaš Bilandžić (Zagreb, 1981.), docentica na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na matičnom fakultetu diplomirala je 2005. povijest umjetnosti i komparativnu književnost, a 2012.

obranila doktorsku disertaciju pod naslovom *Sergije Glumac – život i djelo*. Suradivala je na nizu domaćih i međunarodnih znanstvenih projekata te sudjelovala na brojnim znanstvenim skupovima. Autorica je nekoliko retrospektivnih i grupnih problemskih izložbi (npr. *Foto Tonka – Tajne ateliera društvene kroničarke*, Zagreb 2015.; *Suvremena hrvatska grafička scena/propitivanje medija*, Osijek 2013.), a kao autorica pojedinih dionica sudjelovala je na velikim izložbenim projektima (npr. dionica grafički dizajn na izložbi *Šezdesete u Hrvatskoj – mit i stvarnost*, Zagreb 2018.). Bavi se temama vezanima uz modernu i suvremenu umjetnost, a posebno fotografijom, grafikom, grafičkim dizajnom, scenografijom i poviješću izložbi.

Goran Hutinec

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
ghutinec@ffzg.hr

Rasica u gradu „hereditarnog jala“ – Zagrepčani, Dalmatinci i urbani ekskluzivitet u međuratnom razdoblju

Urbani razvoj, gotovo urbana eksplozija Zagreba u razdoblju između dvaju svjetskih ratova izazvali su niz socijalnih i političkih problema. U doba demokratizacije, kada dotad podzastupljene mase traže svoje mjesto na političkoj pozornici, gradske elite pored starih konkurenata na državnoj političkoj pozornici dobivaju i sasvim nove, dotad nepoznate izazove odozdo. Dok je u ruralnim krajevima seljačke mase u političkom smislu usmjeravao Radićev HRSS, gradovi postaju političko bojno polje na kojem uz sve navedene i komunisti imaju zapaženog uspjeha. No, pored političkih razdjelnica, u urbanom je okruženju Jugoistočne Europe prve polovine dvadesetog stoljeća jedno od ključnih identifikacijskih mjesta i regionalno podrijetlo. Naime, suočeni s masovnim useljavanjem u gradove i njihovom transformacijom u moderne urbane centre, gradski su vlastodršci nakon neuspjeha tradicionalnih metoda političke kontrole masa sve više pribjegavali zatvaranju u regionalne, gradske okvire i diskriminaciji useljenika. U zagrebačkom je primjeru dvadesetih i tridesetih to izraženo ne samo zbog činjenice da je u političkom smislu percipiran kao središte nacionalističkog otpora Beogradu već i zbog

toga što je stara elita gotovo izbrisana s političke pozornice i uvelike izgubila dotadašnji utjecaj pod pritiskom Radićeve seljačke stranke. Kako bi čuvala barem djelić starog utjecaja, građanska se politička i ekonomska elita organizira na temeljima lokalpatriotskog ekskluzivizma, koji nema glavnu ulogu u razlikovanju spram Drugih po nacionalnom ključu (jer je tu temeljna identifikacijska opreka Srbi – Hrvati, i već je bila pokrivena starim, otprije afirmiranim političkim grupacijama), već prije svega kroz binome građani – seljaci ili Zagrepčani – nezagrepčani. U dvadesetima organiziraju se i na temelju političkih odluka na razini gradske općine svoj interes kodificiraju pripadnici lokalne, zagrebačke urbane elite, koji sebe vide kao jedine autentične predstavnike interesa svoga grada, ugrožene ne toliko iz beogradskog državnog centra, već mnogo više iz neposredne gradske okolice. Taj je proces odbacivanja i diskriminacije došljaka, iako ponajprije usmjeren protiv seljačkih masa koje, dolazeći u grad, mijenjaju njegovu socijalnu osnovicu, također bio uperen i protiv stranaca (Mađara i Nijemaca u početku, kasnije i bijelih emigranata iz Rusije), ali je pogađao i one koji su se u Zagreb doseljavali ili privremeno dolazili iz drugih hrvatskih krajeva. Tu su se na udaru kritika zagrebačkih ekskluzivista ponajprije našli Dalmatinci, predstavljajući jednu od glavnih meta kritike kako zbog svojih jezičnih osobitosti tako i zbog činjenice da su označeni kao glavni „krivci“ za uklapanje Države SHS u Kraljevstvo SHS. Izgradnja ličke željeznice, kojom je Zagreb povezan sa Splitom i Dalmacijom, olakšala je doseljavanje u Zagreb iz tog pravca. Označeni pogrdnim imenom „rasica“, Dalmatinci su u dvadesetima tretirani kao strani element koji osobnim vezama i protekcijama uživa nezasluženi položaj i ugled u društvu. Taj se osjećaj koristio kao sredstvo mobilizacije grupe koja se osjećala ugroženom u svom političkom i ekonomskom primatu u Zagrebu i koja je osobito djelovanjem Društva Zagrepčana nizom akcija pokušala zaustaviti ili barem umanjiti posljedice transformacije Zagreba u moderan, otvoren grad. U svom izlaganju prikazat ću uzroke, metode i rezultate njihova djelovanja, koje je bilo na vrhuncu upravo u vrijeme kada je krajem dvadesetih i Vladan Desnica boravio i studirao u Zagrebu.

Goran Hutinec (Čakovec, 1980.), osnovnu školu pohađao u Murskom Središću, a školovanje nastavio u Gimnaziji Čakovec. Jednopedmetni studij povijesti upisao je 1998. godine, a diplomirao 2004. godine. Od 2005. zaposlen

je kao znanstveni novak na Zavodu za hrvatsku povijest Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Sudjelovao je na nekoliko međunarodnih znanstvenih skupova te objavio više radova u uglednim znanstvenim časopisima. Na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta kao asistent sudjeluje u nastavi na kolegijima „Hrvatska povijest 1918.-1945“ te „Hrvatska povijest nakon 1945. godine“. Godine 2011. obranio je doktorski rad *Djelovanje zagrebačke Gradske uprave u međuratnom razdoblju (1918-1941)*.

Vedran Ivanković

Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
vivankovic@arhitekt.hr

Veze Le Corbusiera i arhitekata u Hrvatskoj nakon Drugog svjetskog rata – nepoznata korespondencija¹

HERU

U kontekstu modernizma, koji se u arhitekturi u Hrvatskoj i Zagrebu kao hrvatskom središtu pojavljuje 1920-ih i koji doživljava svoj procvat 1930-ih, utjecaj Le Corbusiera i Bauhausa dobro je poznat. Poznato je i da se nekoćicina arhitekata usavršavala u Le Corbusierovu atelijeru u Parizu: Ernest Weissmann, Zvonimir Kavurić, Juraj Neidhardt... Međutim, da su s Le Corbusierom neki od njih ostali u kontaktu i dva desetljeća nakon rata, zajedno s Vladimirom Turinom s kojim Le Corbusier, kao i s Weissmannom i Neidhardtom, održava dugogodišnju korespondenciju cijelo to poslijeratno doba, malo se znalo. Ovo izlaganje donosi rezultate istraživanja u Fondaciji Le Corbusier u Parizu, gdje je među brojnim dokumentima autor pronašao

¹ Istraživanje je provedeno za rada na znanstvenom projektu Urbanizam naslijeđa/Heritage Urbanism koji financira Hrvatska zaklada za znanost i vodi akademik Mladen Obad Šćitaroci.

osobna pisma koja Le Corbusier konstantno razmjenjuje s kolegama i prijateljima iz Hrvatske. U fokusu je tako do sada slabo poznata i neobrađena korespondencija pomoću koje autor dolazi do izmijenjene interpretativne matrice poratnih desetljeća razvoja moderne arhitekture u Zagrebu i Hrvatskoj u vrijeme tzv. kasnog modernizma, u novim društvenim i političkim okolnostima socijalističke Jugoslavije. Ta nova, izmijenjena matrica, nova otkrića i pronalazak nepoznatih veza koji još više upućuju na primat utjecaja Le Corbusierove teorije u poslijeratnoj arhitekturi i urbanizmu u Zagrebu i Hrvatskoj postaju osnova teorijskog modela obnove nedovršenih kasnomodernističkih sklopova.

Vedran Ivanković, diplomirani inženjer arhitekture, doktorirao je 2008. na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu disertacijom pod naslovom *Ulica grada Vukovara 1945. – 1971. i moderne vizije Zagreba u 20. stoljeću – refleksije utjecaja Internacionalnog stila u hrvatskoj arhitekturi i urbanizmu nakon Drugog svjetskog rata*. Od 2008. do kraja 2010. stipendist je Vlade Republike Francuske na dvogodišnjem postdoktorskom znanstvenoistraživačkom projektu u Fondaciji Le Corbusier u Parizu, gdje vodi znanstveni projekt „Le Corbusier – urbanističke vizije na zalasku modernizma“. Autor je brojnih znanstvenih radova, poglavlja u znanstvenim knjigama, studija te nagrađenih natječajnih projekata. Autor je knjige *Le Corbusier i hrvatska škola arhitekture* (2016.). Radi kao docent na Katedri za urbanizam, prostorno planiranje i pejzažnu arhitekturu Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Zvonko Kovač

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
zkovac@ffzg.hr

Izlet u Rusiju i Ljubav u Toskani – dva vida avangardnog putopisa

Iako su objavljeni u knjigama u vremenskom razmaku od četiri-pet godina – *Izlet u Rusiju* 1926. (1925.), a *Ljubav u Toskani* 1930. – pojedini putopisi dvojice najznačajnijih pisaca južnoslavenskoga modernizma Miroslava Krleže i Miloša Crnjanskog objavljavani su gotovo istodobno upravo u razdo-

blju Desničina studiranja u Zagrebu. Osim poredbeno-kontrastivne analize kompozicije i semantike avangardnog putopisa, u radu će se posebno raspravljati o revoluciji i melankoliji, „optimalnim projekcijama“ modernizma te poetičkim razlikama dvojice autora, koje je s velikom vjerojatnosti čitao i mladi Vladan Desnica; zato će se pokušati istražiti status i odjeci onodobne putopisne proze (od njezina mjesta u časopisima do odaziva kritike).

Zvonko Kovač, redoviti profesor, predstojnik Katedre za poredbenu povijest južnoslavenskih jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Osim u svojstvu nastavnika, djelovao je kao pročelnik Odsjeka, organizator i voditelj južnoslavističkih studija i projekata. Bio je mentor (jednom i komentor) za sedamnaest završenih doktorata i znanstvenih magisterija s temama iz južnoslavenskih književnosti. Povremeno je predavao ili boravio na istraživačkim stipendijama na drugim sveučilištima u zemlji i inozemstvu (najviše u Göttingenu te u Rijeci). U svojim istraživanjima i u nastavi književnosti posebno se bavio pitanjima interpretacije književnosti, metodologijom interkulture povijesti književnosti, međuknjiževnom kritikom i sl. Važnije knjige: *Kritika knjigoslovlja i druge kritike* (1987.), *Poetika Miloša Crnjanskog* (1988.), *Međuknjiževna tumačenja* (2005.), *Međuknjiževne rasprave – Poredbena i/ili interkulturalna povijest književnosti* (2011.), *Interkulturalne studije i ogledi* (2016.).

Gordana Krivokapić Jović

Institut za noviju istoriju Srbije u Beogradu
gordanajovic228@gmail.com

Zagrebačke teme u Srpskom književnom glasniku

Srpski književni glasnik je bio časopis širokog liberalnog usmerenja, kako u književnosti i umetnosti tako i u političkim pitanjima. Novu seriju časopisa su u jesen 1920. pokrenuli Bogdan Popović i Slobodan Jovanović i jedno vreme ga i uređivali. Uz široko postavljen uređivački odbor, smenjivali su se urednici Svetislav Petrović, Miodrag Ibrovac, Milan Bogdanović, Milan Predić, Božidar Kovačević. Širok krug saradnika uključivao je i najznamenitija imena srpske, hrvatske i drugih južnoslovenskih književnosti, kao i naučnog

života. Programsko opredeljenje nove serije predstavljalo je nastavak predratnih opredeljenja, od pre Velikog rata. Temeljna ideja koju su promovisali je bila ideja *Slovenskog juga* po kojoj taj prostor pripada narodima koji ga naseljavaju. SKG je široko poslužio jugoslovenskoj misli, a njegov znameniti urednik Jovan Skerlić je bio najrečitiji, najznatniji zagovornik toga. Jugoslovenske teme se konstituišu u svim segmentima, od književnosti do književne kritike, ali i književne politike, preko pozorišne scene i pozorišne politike širom nove države u nastajanju, do političkih tema. Manje su brojne i upadljive društvene i ekonomske teme. U prvim godinama posle rata, da kažemo u prvoj fazi izlaženja časopisa, kritički i polemički tonovi u člancima su prisutni, ali vrlo odmereni, i redakcijska politika je najviše usmerena na percepciju, odnosno viđenje i razumevanje jugoslovenskog prostora, na kvalitetne analize i razrade velikih i važnih tema i sadržaja, onih koje su zahtevale da se nad njima razmišlja, a ne da se na njih samo reaguje. Hrvatska i „hrvatske teme“ su, može se slobodno reći, u središtu interesovanja i usmerenja redakcijske politike, a Zagreb se vidi kao nepoznanica, naročito posle iskustva Prvog svetskog rata. Ograničeno, ali kvalitetno se prati rad hrvatskih poslanika u Privremenom narodnom predstavništvu, ali to je praktično *post festum*. Redakcija nije imala pravih saradnika, ili bolje rečeno bila je u potrazi je za pravim saradnicima liberalnog usmerenja iz Hrvatske. Među takvima su predstavnici Hrvata viđeni kao apsolutno poželjniji od predstavnika drugih zajednica sa tih prostora. Iz liberalne perspektive nije bilo iznenađujuće da se upadljivo zaobilaze tzv. predstavnici Srba iz Hrvatske, čak i jedan Adam Pribićević (iako se njegovo mišljenje poštovalo). U liberalnim krugovima Beograda i Srbije, i naročito u liberalnom krilu Narodne radikalne stranke, kome je na neki način pripadao i Slobodan Jovanović, predstavnici srpskih zajednica iz Bosne i Hercegovine, kao i iz Hrvatske, nisu viđeni kao dobar „most“ prema drugim zajednicama. Očevidno se nije želelo da se opterećenja prošlosti i mračna događanja iz Velikog rata prenesu na sadašnjost. Ne nacionalno, nego nacionalizmi u sukobu nisu viđeni, nisu bili ono što se želelo za budućnost nove zajednice. Kroz velika pitanja agrarne reforme i prateće situacije uznemirenosti u agrarnim zajednicama, naročito onima koje su okruživale najznačajnija urbana središta, u ovom slučaju Zagreb, percipiraju se i elaboriraju prilike u Hrvatskim sredinama i posebno Zagrebu. Vidi se jasno da Radićev pokret još nema ozbiljnijeg

uporišta u Zagrebu, ali da je u neposrednom agrarnom okruženju snažan. Nejasno im je da li su događanja iz 1920. u ovom prstenu oko grada partijski organizovana, ili spontana, ili inspirisana raznorodnim idejama, ili je nešto drugo u pitanju. To je dovelo do objavljivanja nekoliko divergentnih članaka, koji su različito videli okolnosti, sama događanja, ljude u njima, različito razumevali i zaključivali. Zagrebačka pozorišna scena, kao i kulturna događanja i prilike u umetnosti, bili su neka vrsta zamene za ono što se nije moglo naći u političkim krugovima, a vremenom će se naći kroz finansijske i preduzetničke krugove. Očito je u pozorišno-umetničkim krugovima bilo daleko više liberalnog duha nego bilo gde drugde. *Srpski književni glasnik* je dobio izvrsnog saradnika u liku kontroverznog pisca i kritičara Milana Begovića, i zahvaljujući njemu je postao referentno mesto za upućivanje i u šire društvene prilike u Zagrebu, jer su se one izvrsno oslikavale kroz njegove pozorišne kritike. Begović je i posredno i direktno obavestavao čitaoce *SKG*-a o idejnim, da kažemo i ideološkim strujanjima u Zagrebu budući da je dobro poznao „kako ko diše“. Njegovo poznavanje književnih i dramskih trendova, njegovo (srednje)evropsko pozorišno i umetničko iskustvo, učinili su ga u tim godinama vrlo prilježnim, vrlo otvorenim i za nova jugoslovenska stremljenja u kulturi i umetnosti, i pored toga što je umeo da ispolji i ličnu osetljivost. U sledećim fazama izlaženja *SKG* je otvorio i niz novih tema sa novim saradnicima, no ova post-ratna faza je bila vrlo značajna i u njoj postavljeno temeljno liberalno pitanje upućeno zagrebačkoj političkoj sceni, a to je zašto Zagreb želi da uredi novu južnoslovensku državu prema principima koji su praktično bili primenljivi samo za njih.

Gordana Krivokapić Jović (Beograd, 1953.), diplomirala povijest u Beogradu 1978. godine, magistrirala 1984. i doktorirala 1996. na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Od 1981. godine radi u Institutu za noviju istoriju Srbije. Njeni su glavni istraživački interesi nacionalni preporodi i pokreti na jugoslavenskom prostoru, jugoslavenski pokreti i ideja, stvaranje jugoslavenske države, nacionalne političke organizacije i političke partije na jugoslavenskom prostoru. Objavljene su joj monografije *Srpska narodna samostalna stranka 1903-1914*, Zagreb 2000. te *Oklop bez viteza. O socijalnim osnovama i organizacionoj strukturi Narodne radikalne stranke u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca (1918-1929)*, Beograd 2002.

Marko Lovrić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

marco.lovric@gmail.com

Zagreb u svjetlu velegrada, Zagreb u mraku kinodvorane: film i filmska kultura u Zagrebu između dvaju svjetskih ratova

Kinematografija i filmska kultura svoje su prve korake na hrvatskom prostoru ostvarile na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, na samom smiraju Austro-Ugarske. Tijekom Prvog svjetskog rata u Zagrebu dolazi do procvata filmske proizvodnje: osnovan je prvi hrvatski filmski studio te su snimljeni prvi hrvatski profesionalni filmovi, nakon niza stranih i amaterskih produkcija. Kao administrativno, političko i kulturno središte, Zagreb je bio potentna lokacija za razvoj filma na ovom prostoru, što će se nastaviti i nakon Prvog svjetskog rata. Ovaj rad ponudit će prikaz daljnjeg razvoja filma i filmske kulture u Zagrebu, kao sastavnog dijela Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, odnosno kasnije Kraljevine Jugoslavije. Kako su specifičnosti austrougarskog društveno-političkog konteksta odigrale ulogu u pojavi i procvatu filmske kulture na hrvatskom prostoru, na tom tragu možemo promatrati i njezin daljnji razvoj u sklopu nove državne tvorevine. Kinematografija je u Hrvatskoj, a ponajprije u Zagrebu, nakon 1918. godine prihvatila i usvojila neke nove forme i doživjela stanoviti procvat. Rad će nastojati pokriti reakcije tadašnje publike i kritike, razvoj zagrebačke mreže kinodvorana i filmske ponude, objavljivanje filmskih publikacija te razvoj filmskog poduzetništva.

Marko Lovrić (Zagreb, 1985.), pohađao studij povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je diplomirao 2013. godine radom o ulozi filma u SAD-u tijekom Drugog svjetskog rata. Bio je dugogodišnji član uredništva časopisa *Pro tempore* u kojem je objavio nekoliko tekstova i priloga te je kao član uredništva nagrađen fakultetskom nagradom „Franjo Marković“ 2012. godine. Suradivao je na projektu „Dijalozi s povodom“, ponajprije kao jedan od autora publikacije posvećene povjesničaru Marcu Ferrou i njegovu djelu. Prezentirao je nekoliko radova na konferencijama i skupovima u Zagrebu, Zadru, Sarajevu, Pragu i drugdje. Od 2013. godine pohađa poslijediplomski doktorski studij moderne i suvremene hrvatske povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i u procesu je izrade doktorske disertacije posvećene socijalnim i kulturnim aspektima početaka filma u Hrvatskoj.

Mihaela Marić

Filozofski fakultet u Zagrebu
maric.mihaela.du@gmail.com

Reprezentacija i promocija Zagreba i Većeslava Holjevca na filmovima Televizije Zagreb 1956. – 1967.

Ovaj se rad prvenstveno fokusira na kulturološke i urbane aspekte razvoja Zagreba u 1950-im i 1960-im godinama. Naglasak je na povezivanju povijesti Televizije Zagreb, povijesti grada Zagreba i gradonačelnika Holjevca. Većeslav Holjevac postaje gradonačelnikom 1952. godine te sustavno radi na urbanom razvoju Zagreba u vrijeme svog mandata. U ovom će se radu problematizirati reprezentacija Holjevca kao gradonačelnika te urbani razvoj Zagreba na filmovima Televizije Zagreb. U 20. stoljeću, najprije Radio Zagreb od 1926., a zatim i Televizija Zagreb od 1956., postaju glavnim medijima čija je svrha bila informiranje javnosti te promoviranje vlasti. Promatrat će se na koji je način prikazan urbani razvoj Zagreba, koliku su važnost imali ti filmovi za promoviranje gradonačelnika i njegove djelatnosti te kako je sve to utjecalo na razvoj i širenje utjecaja Televizije Zagreb kako u Zagrebu tako i u ostatku Hrvatske. Koristit će se vizualni izvori, filmovi iz arhiva HRT-a te će u analizi i interpretaciji razmotriti kontekst unutar kojeg su oni napravljeni, tko ih je proizveo i zašto, za koju su publiku napravljeni, kao i proces prikupljanja i verifikacije podataka, učinak tehnike i tehnologije koje su se koristile te predodžbe urednika i producenta o tome kako bi trebao izgledati jedan promocijski film o Zagrebu. Radovi na temelju radijske ili televizijske građe slabije su zastupljeni unutar hrvatske historiografije. Radio i Televizija Zagreb odigrali su ključnu ulogu ne samo u povijesti Zagreba već i u hrvatskoj povijesti 20. stoljeća, stoga bi ovaj rad trebao poslužiti kao jedna vrsta uvoda i poticaja za daljnja istraživanja novih medija i arhivske građe HRT-a. Krajnji cilj bio bi detaljnije shvaćanje i istraživanje ne samo političkih i ekonomskih već i kulturnih aspekata zagrebačke i hrvatske povijesti u drugoj polovini 20. stoljeća.

Mihaela Marić, rođena u Dubrovniku, gdje je završila Prirodoslovno-matematičku gimnaziju i srednju glazbenu školu u Umjetničkoj školi Luka Sorkočević.

Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu položila je preddiplomski studij povijesti. Na istom fakultetu upisala je diplomski studij – nastavnički smjer povijesti s kolegijima iz moderne i suvremene povijesti. Sudjeluje u radu studentskog časopisa *Pro tempore* kao članica Uredništva, a trenutno kao glavna urednica. Istraživački su joj interesi kulturna i intelektualna historija 19. i 20. stoljeća, povijest historiografije i suvremena historiografija.

Dušan Marinković

Odsjek za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
dmarinko@ffzg.hr

SKD „Prosvjeta“ u hrvatskom kulturnom prostoru 1944. – 1972.

U svome ću se izlaganju „SKD „Prosvjeta“ u hrvatskom kulturnom prostoru 1944. – 1972.“ prvenstveno baviti opisom historijata „SKD Prosvjeta“ od njegova osnutka 1944. godine u Glini – kad se svijetlim vizijama izručivalo budućnosti svekoliko iskustvo jednog naroda – do prvih deprimirajućih znakova zamiranja njegova rada krajem 1960-ih godina, što će se interpretirati sagledavanjem iskustva sabranog u zborniku povodom 25. godišnjice Društva *Vjetrom vijani* te elaboracijom knjige *Hrestomatija književnog rada Srba u Hrvatskoj*, koja će svojim nastankom svjedočiti o gašenju rada Društva. Naravno, pokušalo bi se odgovoriti na pitanje: koji su to uzroci, povodi ili intencije u hrvatskom kulturnom prostoru u tom vremenskom periodu generirali ubrzano rastakanje institucije koja je imala prvenstvenu zadaću pratiti i podržavati čuvanje i razvijanje kulturne svijesti Srba u Hrvatskoj?

Dušan Marinković (Novo Mesto, 1949.), od 1975. godine radi na Odsjeku za južnoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, gdje je više godina vodio Katedru za srpsku i crnogorsku književnost. Godine 1989. doktorirao je na istom Fakultetu. Od 2013. do 2016. vodio je znanstveni projekt „Hrvatski književno-kulturni identitet u tranziciji/regionalnom kontekstu (aspekti hrvatsko-srpskog kulturnog dijaloga)“. Objavio je knjigu *Rano djelo Ive Andrića* (1984.), zbirku studija i ogleda *Iz tijesna vremena* (2001.) te djelo *Poetika proze Borisava Stankovića* (2010.). Godine 2005. i 2006. redigirao je i

uredio dvotomnu zbirku diskurzivne proze Vladana Desnice, *Hotimično iskustvo*. Godine 2017. uredio je (uz Virnu Karlič i Sanju Šakić) zbornik *Tranzicija i kulturno pamćenje*.

Krešimir Mićanović

Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
kresimir.micanovic@gmail.com

Od odluka AVNOJ-a do Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika

U priopćenju prikazuje se jezičnopolitička slika razdoblja omeđenog odlukama AVNOJ-a, u kojima se identificiraju četiri jezika četiriju jugoslavenskih naroda, i objavljivanjem „Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika“, koja je u ožujku 1967. sročena kao amandman na čl. 131. Ustava SFRJ (1963.). U tome razdoblju od 20-ak godina, što se u osnovi preklapa s Desničnim poslijeratnim zagrebačkim godinama, jasno se ocrtavaju tri različita jezičnopolitička odsječka. Prijelomne su točke tih odsječaka sastanak hrvatskih i srpskih jezikoslovaca, književnika i kulturnih radnika u Novom Sadu koncem 1954. godine, rezultat kojega je donošenje zaključaka o jeziku i pravopisu, te Peti kongres jugoslavenskih slavista (Sarajevo, 1965.) na kojemu su jedni branili potpuno jedinstvo jezika Hrvata i Srba, a drugi zagovarali postojanje zagrebačke (zapadne, hrvatske) i beogradske (istočne, srpske) varijante. U analizi ovako omeđenoga razdoblja posebna je pozornost usmjerena na sljedeće segmente: avnojevska pluricentrična jezična politika, jezične odredbe u ustavnim tekstovima (Jugoslavije, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora), Anketa o pitanjima srpskohrvatskog jezika i pravopisa *Letopisa Matice srpske*, Novosadski dogovor, ortografija kao oblik društvene akcije u koju su upletena pitanja (jezične) politike i identiteta.

Krešimir Mićanović (Brčko, 1968.), izvanredni profesor na Katedri za hrvatski standardni jezik Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Zagreba. Glavna su područja njegova znanstvena interesa standardologija, jezična politika i povi-

jest hrvatskoga jezičnog standarda. Sudjelovao u nizu domaćih i međunarodnih znanstvenih i stručnih skupova, objavljuje u domaćim i inozemnim publikacijama. Uredio više zbornika znanstvenih i stručnih radova, priredio knjigu članaka D. Brozovića objavljivanih u *Telegramu* (Dalibor Brozović, *Jezik današnji 1965–1968*, Zagreb 2016.). Objavio monografije *Hrvatski s naglaskom: Standard i jezični varijeteti*, Zagreb 2006., 2008.; *Varijacije na temu jezika i varijanata: Standardologija Dalibora Brozovića*, Zagreb 2018. te u suautorstvu (s Ladom Badurina i Ivanom Markovićem) *Hrvatski pravopis*, Zagreb 2007., 2008.

Andrea Milanko

Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
amilanko@ffzg.hr

Jeza u zbilji, karneval u tekstu: Novak, Barac i Bahtin

Godine 1967. izlazi u Zagrebu Novakov roman *Mirisi, zlato i tamjan*, a u Beogradu prijevod Bahtinove knjige *Problemi poetike Dostojevskog*. Upravo će Bahtinove teze o Dostojevskom obnoviti zanimanje za zaboravljene žanrove kao što su menipska satira i sokratski dijalog. Uz to će izmijeniti književnoteorijsko polje pojmovima poput dijaloga, polifonije i karnevala, ali i značajno modificirati slika o kanonskim piscima poput Desnice (Bitićevo čitanje *Proljeća Ivana Galeba*, 1957.), Ujevića (Brlekovo čitanje knjiga eseja *Ljudi za vratima gostionice* i *Skalpel kaosa*, 1938.) i Marinkovića (knjiga *Oko Kiklopa* Morane Čale i čitanje novele *Benito Floda von Reltih*). Novakov roman i postumno objavljena knjiga A. Barca dvije godine prije njega, *Bijeg od knjige*, odjeknuli su u kulturnoj javnosti primjereno temama s kojima se razračunavaju, svaki sa svojom vizijom epiloga zapadnoeuropskoga civilizacijskog vrhunca. Međutim, u raspravama o političkom i kulturnom nasljeđu Drugoga svjetskog rata njihova je literarnost neopažena ili krajnje reducirana te su svedeni na opore povijesne dokumente. U radu ću uputiti na poetičke sličnosti između (ne)fikcionalnog Barčeva i Novakova „svođenja računa“ s oficijelnom kulturom, sa Zagrebom kao njezinim simboličkim središtem u Novakovu i metonimijom u Barčevu djelu. U drugom koraku pokazat ću u kojoj su mjeri Bahtinove postavke relevantne za razumijevanje

Novakova romana i Barčevih zapisa te koja ih obilježja približavaju modernističkoj prozi.

Andrea Milanko (Split, 1983.), diplomirala hrvatski i engleski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je i doktorirala temom iz teorije književnosti 2014. godine. Do 2012. radila je u svojstvu znanstvene novakinje na Katedri za noviju hrvatsku književnost, a od 2012. na Katedri za teoriju književnosti pri Odsjeku za kroatistiku. Uža su joj područja interesa povijest i teorija književnosti te književna i kulturna teorija. Od 2008. izlaže na skupovima u zemlji i inozemstvu, a radove je dosad objavljivala u domaćim književnim, kulturnim i znanstvenim časopisima (*Umjetnost riječi*, *Fluminensia*, *Filozofska istraživanja*, *Filološke studije* itd.). Uredila je zbornik radova *Dosezi psihoanalize* (2015.) u suautorstvu s Ivanom Majićem i Anom Tomljenović.

Magdalena Najbar-Agičić

Odjel za novinarstvo, Sveučilište Sjever
mnajbar@unin.hr

Zagrebački studenti u prvom desetljeću nakon Drugoga svjetskog rata

Razdoblje nakon Drugoga svjetskog rata obilježavaju ubrzane promjene na svim područjima života, a u Zagrebu, kao najvećem hrvatskom gradu, manifestiraju se posebno snažno. U to je vrijeme Zagreb bio jedini hrvatski sveučilišni centar pa s pravom privlači pozornost svih istraživača koji se bave promjenama u znanosti i sveučilišnom životu u svim njegovim aspektima, od politike vlasti do svakodnevnog života studenata. Studentska populacija u godinama nakon 1945. doživjela je eksponencijalni brojčani porast, koji nije moguće uspoređivati niti s jednim prethodnim povijesnim razdobljem. Velik porast broja studenta te političke promjene u kojima se to događalo utjecali su na društvenu strukturu studenata, način odvijanja nastave, odnos profesori – studenti te na mnogo toga sve do načina života i svakodnevnih problema s kojima su se studenti morali nositi. Nove su komunističke vlasti nastojale uspostaviti maksimalnu kontrolu nad različitim aspektima stu-

dentskog života preko partijske i omladinske organizacije te su one ostavile iza sebe bogatu arhivsku građu koja vapi za istraživačima. Preko Omladinske organizacije Komunistička je partija nastojala oblikovati mlade naraštaje, pogotovo mlade generacije buduće inteligencije, prijeko potrebne zemlji u planiranom razvoju. Iako snažno ideologizirane, te su organizacije pratile i nastojale mijenjati i uvjete studentskog života, suzbijati negativne pojave, podizati razinu studentskog standarda. U izlaganju prezentirat će se osnovna kretanja na tome polju tijekom prvih deset poslijeratnih godina onoliko koliko to omogućavaju materijali sveučilišnih partijskih konferencija.

Magdalena Najbar-Agičić (Krosno, 1970.), završila osnovnu i srednju školu u Krosnu (Poljska). Studij povijesti završila je na Jagelonskom sveučilištu u Krakovu 1995. godine, a studirala je i na *Central European University* u Budimpešti, gdje je stekla titulu *Master of Arts in History*. Od 1995. godine živi u Hrvatskoj. U prosincu 2011. obranila je doktorsku disertaciju *Hrvatska historiografija 1945-1960. Ideološki okvir i putovi razvoja* na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 2013. godine radi na Medijskom sveučilištu (danas Sveučilištu Sjever) u Koprivnici, od 2018. godine u zvanju izvanredne profesorice. Njezin glavni znanstveni interes koncentriran je na pitanja povijesti Hrvatske i Srednje Europe u razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata, a poglavito historije historiografije i politike komunističkih vlasti prema intelektualnim elitama te povijesti novinarstva.

Ida Ogriješek Gorenjak

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
iograjse@ffzg.hr

Ženska strana zagrebačkog sveučilišta

Od trenutka kada su 1901. godine prve redovite studentice upisale Mudroslovni fakultet Sveučilišta Franje Josipa I., rodna struktura ovog sveučilišta počela se neminovno mijenjati. Dva i pol desetljeća kasnije u Zagrebu više nije postojao studij bez studentica, a pojedini su smjerovi čak pokazivali prve tragove feminizacije. Gradom su se šetale sve brojnije sveučilištarke,

ali i nekoliko generacija žena sa sveučilišnom diplomom. Ženski prodor na sveučilište izlazio je iz faze izoliranih pionirki i ulazio u fazu brojnih pojedin-ki. Promjene su izazivale pozitivne i/ili negativne reakcije akademske i šire javnosti, ali i samih sudionica ovih procesa. Počele su se otvarati prve ženske akademske udruge i klubovi u kojima su studentice ili fakultetski obrazovane žene mogle promišljati o specifičnostima svog položaja, adresirati glavne probleme te primiti vrlo konkretnu podršku. Izlaganje će nastojati prikazati višestruku socijalnu, obrazovnu i kulturnu dinamičnost ovog procesa. Prije svega, iznijet će se prikaz studentica zagrebačkog sveučilišta na kraju drugog desetljeća dvadesetog stoljeća. Zanimat će nas njihov broj, socijalni status, popularni i manje popularni studiji te postotak prolaznosti. Analizirat će se stav javnosti prema prodoru žena na sveučilište te detektirati pozitivne i negativne stereotipe koji se vežu uz pojam studentica. Posebno ću se osvrnuti na način na koji su studentice i akademski obrazovane žene promišljale same o sebi. Koji su bili njihovi ciljevi, ambicije, očekivanja od studija koje su pohađale i potencijalne karijere? Napokon, proučit će se utjecaj ženskih akademskih udruga na razvoj ženskog pokreta u Hrvatskoj, ali i na vrlo krhko umrežavanje jugoslavenskog ženskog pokreta. Glavna baza ovog rada bit će onodobni tisak i vrlo opsežni fondovi Udruge univerzitetski obrazovanih žena u arhivima u Beogradu i Zagrebu. Ondje se, između ostalog, nalaze godišnji izvještaji Udruge, dinamična prepiska između podružnica, naručene analize stanja na pojedinim studijima na sveučilištima ili procjene karijere i akademske aktivnosti žena nakon završetka studija te brojne aplikacije studentica na razne stipendije popraćene informativnim pismima namjere.

Ida Ogrišek Gorenjak (Zagreb, 1974.), docentica na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Suradivala je na projektima „Utjecaj ideologije H(P-R)SS na hrvatski narod 1904-1941.“, „Hrvatska modernog i suvremenog doba: europski modeli i hrvatski identiteti“, „Prosvjetne i kulturne veze Zagreba, Beča i Budimpešte od kraja 18. do sredine 20. stoljeća“, a trenutno sudjeluje na projektu „Tranzicija hrvatskih elita iz Habsburške Monarhije u jugoslavensku državu“. Od 2013. do 2017. godine vršila je dužnost urednice časopisa *Povijest u nastavi*. Njezin je znanstveni rad prvenstveno usmjeren k razvijanju ženske, rodne i kulturne povijesti te povijesti obrazovanja. Njezina knjiga *Opasne iluzije. Rodni stereotipi u Kraljevini Jugoslaviji* (2014.) obrađuje utjecaj rodni stereotipa na političke i modernizacijske i nacionalne procese.

Patricia Počanić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

patricia.pocanic@gmail.com

Kulturna politika i umjetnička djela za interijere javnih institucija u Zagrebu 1950-ih i 1960-ih godina

Kulturna politika u FNRJ/SFRJ od kraja 1945. godine do kraja 1960-ih godina bitno je uvjetovala likovno stvaralaštvo tog razdoblja, ne samo u poratnim godinama, kada je sloboda stvaralaštva bila pod najstrožim nadzorom represivnog državnog aparata, nego i nakon svojevrstne liberalizacije, kada su umjetnici slobodnije mogli zauzeti (o)poziciju prema dominantnom kulturnom kodu. Zagreb se u tom razdoblju, osobito 1950-ih i 1960-ih godina, zbog jedinstvenog, trećeg puta koji je odabrala Jugoslavija, postavio kao jedno od važnijih umjetničko-kulturnih središta i mjesto održavanja međunarodnih manifestacija. Upravo je specifičan treći put samoupravnog socijalizma mogao odrediti „srednji“ put likovne umjetnosti u kojoj socrealizam, visoki modernizam i neoavangarda imaju specifična obilježja, istodobno slična i drugačija od Istoka i Zapada. Tako je, neovisno o mišljenju političkog vrha, velik broj umjetnika, kritičara i intelektualaca općenito, uključujući i V. Dešnicu, raspravljao i poticao redefiniciju slobode likovnog stvaralaštva, tzv. čiste i primijenjene umjetnosti, kao i dominantnog koda umjetnosti koji će okupirati i prostore javnih institucija u Zagrebu. Javne institucije odabirom likovnih djela, koja su ili dopunjavala arhitekturu ili zajedno s arhitekturom činila jedinstveno umjetničko djelo, nužno su sugerirale stav države prema suvremenoj umjetničkoj produkciji. Na primjerima suvremenih likovnih djela namijenjenih i otkupljenih za novoizgrađene zgrade javnih institucija poput zgrade Gradskog poglavarstva (K. Ostrogović, 1956. – 1958.), Radničkog sveučilišta „Moša Pijade“ (R. Nikšić, N. Kučan, 1956. – 1961.) i zgrade Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske – „Kockice“ (I. Vitić, 1968.) pokazat će se širi kulturološki i povijesni kontekst umjetničkog stvaralaštva 1950-ih i 1960-ih godina u Zagrebu i pokušati razotkriti strategije kulturne politike u korištenju umjetničkim djelima „socijalističkog estetizma“.

Patricia Počanić, diplomirala povijest umjetnosti (radom *Intervencije umjetnika u javnom prostoru u Hrvatskoj od kraja 1960-ih do početka 1980-ih*) i komparativnu književnost (radom *Izvedba identiteta u hrvatskom performansu*) 2016. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje iste godine upisuje Poslijediplomski doktorski studij povijesti umjetnosti. Stažirala je u Peggy Guggenheim Collection i u Američkom paviljonu na 15. *bijenalu arhitekture* u Veneciji. Višegodišnja je stručna suradnica POU-a Poreč, a od 2018. godine zaposlena je u ULUPUH-u. Područje njezina istraživačkog interesa jest umjetnost druge polovine 20. stoljeća. Objavila je izvorni znanstveni rad „Umjetnost na rubu grada: intervencije umjetnika u javnom prostoru Novog Zagreba 1970-ih godina“ u časopisu *Peristil*. Objavljuje stručne radove i recenzije u časopisima *Kontura* i *Kvartal* te je autorica predgovora izložbi suvremenih hrvatskih umjetnika (galerije u Poreču, Zagrebu, Samoboru, Parizu).

Petar Prelog

Institut za povijest umjetnosti u Zagrebu
pprelog@ipu.hr

Miroslav Krleža, Ljubo Babić i Krsto Hegedušić: nekoliko aspekata zagrebačke umjetničke pozornice dvadesetih godina

Nakon kratkotrajnoga avangardnog proplamsaja u hrvatskoj umjetnosti za vrijeme i neposredno nakon Prvoga svjetskog rata, slijedilo je svojevrсно smirivanje pa je veći dio dvadesetih godina protekao u znaku raznih varijacija realizama, kojima je domaća sredina pružila odgovor na srodna ostvarenja u europskoj umjetnosti. Bilo je to, međutim, i desetljeće u kojemu se pojavljuju problemski sklopovi koji će bitno odrediti daljnje tijekove hrvatske umjetnosti: odnos prema avangardnim tendencijama, položaj hrvatske umjetnosti i Zagreba kao njezina središta u kontekstu europskoga modernizma te kulturni nacionalizam, koji krajem dvadesetih iznova zauzima važno mjesto u promišljanjima hrvatskih umjetnika. Miroslav Krleža, Ljubo Babić i Krsto Hegedušić svojim su tadašnjim djelovanjem – a posebice između 1924. i 1930., u doba boravka Vladana Desnice na studiju u Zagrebu – zauzeli istaknuta mjesta na zagrebačkoj umjetničkoj pozornici, dotičući

se upravo spomenutih problema. Krleža tada piše nekoliko ključnih tekstova o umjetnosti (među njima i glasoviti esej o Georgeu Groszu) koji su imali značajan odjek i presudan utjecaj; Babić, pak, formulira tezu o nužnosti oblikovanja „našega izraza“, koncept koji ističe važnost prostora, sredine ili pojedine regije u umjetničkom stvaralaštvu, dok Hegedušić – nakon završetka zagrebačke Akademije i boravka u Parizu – na temelju pojedinih Krležinih postavki u središte pozornosti postavlja probleme suvremenoga društva te 1929. sudjeluje u osnivanju Udruženja umjetnika Zemlja. Tih nekoliko godina bilo je stoga iznimno važno: riječ je o znakovitome prologu burnim tridesetima, u kojima će na zagrebačkoj umjetničkoj pozornici dominirati mnogi ideološki sukobi. U ovome izlaganju sagledat će se, dakle, obilježja zagrebačke umjetničke pozornice trećega desetljeća dvadesetog stoljeća na temelju sažetog pregleda djelovanja trojice ključnih protagonista toga doba: Miroslava Krleže, Ljube Babića i Krste Hegedušića. Istaknut će se sve razine povezanosti njihovih stavova, utvrditi srodnosti i razlike njihovih poetičkih odabira te prepoznati njihov utjecaj na opća obilježja hrvatske moderne umjetnosti. Naposljetku, razmotrit će se njihov položaj unutar tadašnje intelektualne elite Zagreba, kao hrvatskoga kulturnog i umjetničkog središta.

Petar Prelog (1972.), povjesničar umjetnosti, viši znanstveni suradnik u Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu. Doktorirao je povijest umjetnosti 2006. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Sudjelovao je u radu više znanstvenoistraživačkih i stručnih projekata temama iz povijesti hrvatske moderne umjetnosti. Autor je brojnih tekstova objavljenih u knjigama, znanstvenoj i stručnoj periodici te urednik nekoliko monografija i zbornika. Sudjelovao je izlaganjima na nizu znanstvenih skupova u Hrvatskoj i inozemstvu, a autorski potpisuje nekoliko monografskih i problemskih izložaba. Kao vanjski suradnik izvodio je nastavu na Akademiji likovnih umjetnosti i Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani. Mentor je na doktorskim studijima Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišta u Zadru. Od 2010. do 2014. bio je dopredsjednik Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske. Znanstveni interes fokusirao je na teme vezane uz hrvatsko moderno slikarstvo u srednjoeuropskom kontekstu, refleksije povijesnih avangardi u hrvatskoj umjetnosti, odnos moderne umjetnosti i nacionalnog identiteta te povijest povijesti umjetnosti. U postupku je objavljivanja njegova knjiga *Hrvatska moderna umjetnost i nacionalni identitet*.

Monica Priante

Katoličko sveučilište u Zagrebu

monicapriante@gmail.com

Zagrebačko društvo kroz osmrtnice

Istraživanje o povijesti smrti uvelike je potvrdilo tezu prema kojoj su tijekom dvadesetog stoljeća smrt i umiranje postupno potisnuti i uklonjeni iz socijalnog vidokruga. Međutim, osmrtnice, koje se objavljuju u dnevnim novinama s namjerom obavještanja javnosti o smrti prijatelja i rodbine, predstavljaju oblik komunikacije u kojima se pojam smrti ne može izbjeći. Osmrtnice, naime, nisu samo tekstovi povezani sa smrću nego i kulturni proizvod, obilježen varijacijama uvjetovanih poviješću, vrijednostima, običajima i vjerskim orijentacijama određenog društva. One zapravo predstavljaju vezu između privatnog i javnog života (privatni čin postaje dio javnog diskursa) i između privatnog i kolektivnog pamćenja. Ustvari, ako su, s jedne strane, osmrtnice jedna od faza u privatnom i individualnom procesu žalovanja, s druge strane, činom njihove objave, one postaju svjedočanstvo o načinu na koji se društvo prisjeća i slavi svoje pokojnike. U konkretnom slučaju, obratit će se pozornost na novinske osmrtnice objavljene u *Jutarnjem listu* u razdoblju od 1924. do 1930. Promatranjem atributa odabranih za javno sjećanje na smrt najmilijih želi se utvrditi slika sustava vrijednosti tog društva.

Monica Priante, diplomirala povijest europske civilizacije na Katoličkom sveučilištu u Milanu i doktorirala na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu temom o biskupu Strossmayeru, prezentiranom u monografiji *Tondini i Strossmayer jedinstveni za jedinstvo* (u suautorstvu sa Slavkom Sliškovićem), Zagreb 2016. Nakon doktorata surađivala je s nekočinom hrvatskih sveučilišta te s Talijanskim institutom za kulturu u Zagrebu. Trenutačno radi kao vanjska suradnica na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu. Svoja istraživanja usredotočila je na aspekte kulturalne tanatologije, s posebnim osvrtom na kulturu smrti na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće. Iz navedenog je područja objavila rad „Posljednji građanski pozdrav: smrt i pogrebni rituali u Zagrebu u drugoj polovici XIX. stoljeća“, u: *Čovjek i smrt. Teološki, filozofski, bioetički i društveni pristup*, (ur. Ivan Markešić), Zagreb 2017. Objavila je više znanstvenih radova u domaćim i stranim publikacijama te izlagala na brojnim međunarodnim konferencijama.

Barbara Riman

Institut za narodnostna vprašanja, Ljubljana

barbara.riman@guest.arnes.si

„Pridne slovenske služkinje“ – povijest slovenskih radnica u Zagrebu između dvaju svjetskih ratova

Na hrvatskim je prostorima, u različitim povijesnim razdobljima, živio i veći broj Slovenaca. Promatrajući popise stanovništva, vidljivo je da postoji nejednakomjerna spolna struktura među Slovencima u Hrvatskoj. Nejednakost postoji od početka 20. stoljeća, kada je npr. u popisu stanovništva iz 1910. godine bilo zabilježeno 7320 Slovenaca i 8366 Slovenki (Szabo, 1995., 90). Prema popisu iz 2011. godine, ta je diskrepancija još i veća te je zabilježeno 3346 Slovenaca i 7171 Slovenki (DZS, 2013.). Prema dostupnim podacima, u Zagrebu je između dvaju svjetskih ratova živjelo i radilo oko 10 000 Slovenki, od kojih su mnoge imale vrlo tužne i teške sudbine. Jedni od ključnih razloga za prisutnost velikog broja Slovenki na prostoru Hrvatske jesu oni ekonomski, odnosno nekvalificirane su radnice u hrvatske industrijske centre (Zagreb, Varaždin, Osijek, Rijeka) dolazile u potrazi za poslom. Tu je prednjačio Zagreb, velegrad, koji je mogao ponuditi dovoljno širok spektar zaposlenja kako bi žene, koje nisu imale drugog izbora u svojim slovenskim zavičajima, mogle pronaći posao i riješiti egzistencijalne probleme. One koje su dolazile u potrazi za poslom iskazale su se kao dobre radnice. Bile su često zaposlene kao kućne pomoćnice u hrvatskim građanskim obiteljima te su u hrvatskom društvu predstavljale statusni simbol. Međutim, u trenucima bolesti i u starosti, kada više nisu mogle obavljati posao za koji su bile angažirane, suočavale su se s egzistencijalnim problemima i usamljenošću. Tome u prilog govore i brojna ženska (djevojačka) slovenska društva koja su postojala u Zagrebu u razdoblju između dvaju svjetskih ratova. Ovaj rad želi ukazati na temu koja do sada nije bila obrađivana u hrvatskoj historiografiji, a odnosi se na život slovenskih radnica u Zagrebu u spomenutom periodu. Ujedno, želi se senzibilizirati znanstvene krugove za pitanje žena u povijesti te svakodnevce kroz prizmu nekvalificiranih slovenskih radnica.

Barbara Riman, rođena u Rijeci, gdje je završila osnovnu i srednju školu. Diplomirala je 2005. godine na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Doktorirala je 2011. godine na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani (Slovenija) radom pod naslovom *Slovenci v Istri, Gorskem kotarju in Kvarnerju od 1918. leta do 1991. leta*. Od 2006. godine zaposlena na Institutu za narodnostna vprašanja u Ljubljani. Od ak. g. 2013./2014. vanjska je suradnica na Filozofskom fakultetu u Rijeci. Znanstveni su joj interesi povezani s tematikom povijesti Slovenaca i slovenstva u Hrvatskoj. Tijekom svog znanstveno-istraživačkog rada bila je voditeljicom više manjih stručnih projekata. Objavila je više stručnih i znanstvenih radova o tematici slovenstva u Hrvatskoj. Od ožujka 2017. godine voditeljica je podružnice Instituta za narodnostna vprašanja – jedinica Rijeka. Aktivna je unutar slovenske manjinske zajednice.

Sanja Roić

Odsjek za za talijanistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
sroic@ffzg.hr

Vladan Desnica i talijanska kultura u Zagrebu 1945. – 1967.

Vladan Desnica dolazi 1924. na studij u Zagreb iz dalmatinske sredine, gdje je poznavanje talijanskog jezika i kulture stoljećima bilo dijelom građanskog statusa, ali je prisutan bio i otpor nasilnoj talijanizaciji, osobito u Zadru. U obitelji Desnica njegovala se višejezičnost i interkulturalnost, o čemu svjedoči i pjesma mladoga Desnice o domu predaka na talijanskom jeziku (1931.). U radu će se prikazati položaj talijanske kulture u Zagrebu u vrijeme Desničina boravka u njemu nakon Drugog svjetskog rata, kad se on s obitelji nastanjuje u Zagrebu, i njegove izravne veze s talijanskom kulturom, kao i sa Zajednicom Talijana u Jugoslaviji.

Sanja Roić (Pula, 1953.), redovita profesorica u trajnom zvanju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, gdje predaje talijansku književnost. Predavala je i istraživala na talijanskim sveučilištima i na Freie Universität u Berlinu. Objavila više autorskih i uredničkih knjiga, brojne znanstvene radove u domaćim i stranim publikacijama iz područja talijanske književnosti kulture (od 16. do 21. stoljeća) i prijevode talijanskih klasika i modernih autora. Vodila je znanstvene

projekte. Nagrađena je i odlikovana za zasluge u promicanju talijanske kulture. Na *Desničinih susretima* sudjeluje od 1997. Knjige: *Stranci*, Zagreb 2006. te *Istočno i zapadno od Trsta*, Zagreb 2013.

Drago Roksandić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

drago.roksandic@ffzg.hr

„Stanje na Sveučilištu“. Politbiro CK KPH/KPJ o Sveučilištu u Zagrebu, 1945. – 1954.

U desetljeću nakon Oslobođenja 1945. godine Sveučilište u Zagrebu bilo je jedna od onih institucija u NR Hrvatskoj koja se po svim uobičajenim statističkim pokazateljima najbrže razvijala u znanstvenom i nastavnom, institucionalnom te kadrovskom smislu. Objavljeni zapisnici Politbiroa Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske/Saveza komunista Hrvatske upućuju na zaključak da je gremij u kojem je inače bila koncentrirana vlast i moć u Hrvatskoj – kada je uopće raspravljao o zagrebačkom sveučilištu – bio usredotočen primarno na partijskopolitičke aspekte „stanja na Sveučilištu“. Postavlja se pitanje ključnih aktera sveučilišne razvojne politike u tom razdoblju i njihovih statusa u partijskoj hijerarhiji i izvan nje, odnosno primjerenosti „totalitarističke paradigme“, kada je riječ o strateškom statusu Sveučilišta u Zagrebu u razvojnoj politici Hrvatske, pa i Jugoslavije.

Drago Roksandić (Petrinja, 1948.), redoviti profesor u trajnom zvanju na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predstojnik Katedre za povijest Srednje i Jugoistočne Europe, voditelj Ranonovovjekovnog modula Diplomskog studija i nositelj poslijediplomskog doktorskog kolegija „Teorije i metode u modernoj i suvremenoj historijskoj znanosti“. Voditelj je projekta „Triplex Confinium“ (od 1996.) i fakultetskog Centra za komparativnohistorijske i interkulturene studije (od 2014.), programa *Desničini susreti* (od 2005.) te projekta Europske unije „Jankovic Castle“ (2011. – 2014.). Član je projekta „Phantomgrenzen“ na Sveučilištu Humboldt. Član je i Hrvatskog društva pisaca. Vidi: Hrvoje Petrić, „Živjeti *Triplex Confinium* (u povodu 60. godišnjice rođenja prof. dr. sc. Drage Roksandića)“, *Ekonomika i ekohistorija*,

4/2008., br. 4, 151–231 i <http://kula-jankovica.unizg.hr>. Novija izdanja, pored ostalih: Latinka Perović, Drago Roksandić i dr. (ur.), *Jugoslavija u istorijskoj perspektivi*, Beograd 2017.; *Iluzije slobode. Oglеди o Vladanu Desnici*, Zagreb 2017.; Drago Roksandić i Vlatka Filipčić Maligec, *Kultura hrvatskog antifašizma*, Zagreb 2016.; *U NIN-u i Danasu*, Zagreb 2011.; Daniel Baric, Jacques Le Rider i Drago Roksandić (ur.), *Mémoire et histoire en Europe centrale et orientale*, Rennes 2010. Nositelj je dvaju francuskih odličja: časnik reda akademske palme (*Officier dans l'Ordre des Palmes Académiques*, 2004.) i časnik nacionalnog reda za zasluge (*Officier dans l'Ordre National du Mérite*, 2014.).

Sanja Šakić

Filozofski fakultet u Zagrebu

sanjasakic1986@gmail.com

Traume i kolači. Reprezentacija grada u esejima i prozi Davida Albaharija

Urbani centri u esejističkom stvaralaštvu Davida Albaharija prezentirani su kao prostori u kojima su historijsko i političko isprepleteni s osobnim i intimnim obiteljskim pričama (*Teret* (2004.), *Dijaspورا i druge stvari* (2008.), *Ljudi, gradovi i štošta drugo* (2011.)). Stoga se u prvom dijelu rada elaborira izbor konkretnih gradova prema kojima je pisac gajio sasvim osobit odnos opisan u esejističkoj formi (Peć, Ćurpija, Zemun, Beograd, Zagreb, Calgary), sa zaključkom da se identični toponimi stvarnih mjesta pojavljuju i u njegovoj fikcionalnoj prozi. Drugi dio posvećen je fikcionalnim gradovima koji uspostavljaju sličnost sa stvarnim, i nerijetko biografskim, te istovremeno upućuju na odklon od uspostavljene sličnosti s poetičkim komentarom koji sugerira nesvodljivost fikcionalnog i faktičnog. Budući da grad nije pasivna pozadina, odnosno da određen grad generira određene pripovijesti, treći dio rada izdvaja prostor u kojemu Albaharijeva proza promišlja pretpovijest obitelji te preosmišljava početak (biografske) priče. Riječ je o Zagrebu iz vremena 20-ih godina i prije početka Drugog svjetskog rata u kojemu su boravili likovi pripovjedačevih roditelja (*Porodično vreme* (1973.), *Mamac* (1996.) itd.). Posredovan tekstom, fikcionalni Zagreb Albaharijeve proze

istovremeno je prostor naseljen zagonetnim fragmentima obiteljskih priča, prostor u koji je upisana historija te grad koji kao takav postoji samo u njegovu pisanju. U završnom se dijelu fragmenti obiteljske povijesti, koji svjedoče nerazmrsivost historijskog i osobnog, dovode u vezu sa suvremenim pristupima pojmu prostora u znanosti o književnosti, s naglaskom na oblikovanje prostora u pripovjednim tekstovima.

Sanja Šakić (Zenica, 1986.), završila studij komparativne književnosti, francuskog jezika i književnosti te južnoslavenskih jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 2013. do 2016. godine bila je zaposlena kao mlada istraživačica na projektu „Hrvatski književno-kulturni identitet u tranziciji/regionalnom kontekstu (aspekti hrvatsko-srpskog kulturnog dijaloga)“. Zajedno s dr. sc. Dušanom Marinkovićem i dr. sc. Virnom Karlič uredila je 2017. godine zbornik radova *Tranzicija i kulturno pamćenje*. Upisana je na poslijediplomski studij književnosti, izvedbenih umjetnosti, filma i kulture na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Filip Šimetin Šegvić

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
phillip.simetinsegvic@gmail.com

Zagrebačke „kvakancije“ – prilog istraživanju intelektualne urbane kulture u međuratnom Zagrebu

U Habsburškoj Monarhiji u drugoj polovini 19. stoljeća nastaju oko urbanih središta neobične *Schlaraffia* udruge koje preko kulture, umjetnosti, humora i prijateljstva povezuju odabrane skupine. U Zagrebu se već 1879. godine javlja klub „Kvak“, koji je po svojem ustroju, funkcioniranju i glavnim svrhama vrlo blizak *Schlaraffia* udrugama tog vremena.¹ Radi se pritom o primjeru prihvaćanja elitističkog društvenog trenda koji se vezivao uz nje-

¹ O klubu postoji nekoliko tekstova iz međuratnog razdoblja, no svi su sažeti i navedeni u recentnom detaljnom istraživanju: Nada Bezic, „Zagrebački klub 'Kvak' i glazba s posebnim osvrtom na razdoblje od osnutka 1879. do 1907.“, *Arti musices – Hrvatski muzikološki zbornik*, 43/2012., br. 1, 3–44.

mačku kulturu i koji je izravno prihvaćen, posvojen i prilagođen uvjetima Trojedne Kraljevine, odnosno Zagreba. Klub „Kvak“ sâm po sebi nije bio bratska udruga ili podružnica *Schlaraffia* kakve su se osnivale u drugim gradovima Dvojne Monarhije, već je u sebi integrirao osnovne postavke različitih sličnih kulturnih klubova. I nakon sloma Monarhije klub opstaje te se stoga može promatrati i kao kulturni fenomen kontinuiteta unutar političkih diskontinuiteta. Početkom 20. stoljeća i članovi „Kvaka“ više se približavaju javnosti, sudjeluju u javnim priredbama, proslavama i, dakako, poput *Schlaraffia*, u redovitim javnim karnevalskim feštama. S djelovanjem klub „Kvak“ prestaje tek 1941. godine. U izlaganju će se posebna pozornost obratiti prije svega na analizu postojanja urbanih društava za elite na primjeru kluba „Kvak“ kao svojevrstne „skrivena mreže moći“ koje preživljavaju različite političke i društvene lomove 20. stoljeća, slijedeći novija istraživanja britanskog povjesničara Nialla Fergusona. Osim toga, razmotrit će se i kulturni transferi, aspekti građanskog društva i urbane dokolice, društvenog života u urbanoj okolini, kao i poveznica između kulturne, intelektualne i urbane historije.

Filip Šimetin Šegvić (Zagreb, 1986.), diplomirani povjesničar i profesor povijesti. Trenutno radi kao asistent na Katedri za povijest srednje i jugoistočne Europe na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Dobitnik je nekoliko fakultetskih priznanja tijekom studija, među kojima i Rektorove nagrade u ak. g. 2006./2007. Od 2008. do 2013. godine stalni je član uredništva časopisa studenata povijesti *Pro tempore*. Također je tajnik *Desničinih susreta* od 2012. do 2014. godine, a na *Susretima* sudjeluje od 2012. godine. Kao organizator, izlagač ili moderator sudjelovao je također na brojnim znanstvenim skupovima u Hrvatskoj i inozemstvu. Autor je knjige *Patriotizam i bunt: Franjo Josip I. u Zagrebu 1895. godine* (2014.). Znanstveni su mu interesi usmjereni na povijest Habsburške Monarhije, Hrvatske i Austrije, intelektualnu i kulturnu povijest 19. i 20. stoljeća te povijest historiografije.

Nikolina Šimetin Šegvić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

nikolina.simetinsegvic@gmail.com

Međuratni Zagreb: grad želja, imaginacija i ostvarenja

Međuratno razdoblje bilo je izrazito živo kada je u pitanju zagrebačka arhitektura. Kako se često dogodi da novo razdoblje temelje postavlja na negiranju onoga koje je na zalazu, tako je i moderna tražila nova rješenja – u ovom slučaju, rješenja primjerena za postimperijalistički/neoimperijalistički svijet. Domaći arhitekti, ali školovani uglavnom u inozemstvu, preuzimaju zagrebačku scenu. Nove ideje, nova rješenja rezultirat će i novim gradom. Naravno, u gabaritima koji će mu dopustiti već zadani okvir ranijih slojeva. No, potencijal širenja Zagreba i potreba za urbanističkim rješanjem grada donijet će brojne vizije o gradu kakav bi trebao biti. Italo Calvino je u svom djelu iz 1972. godine, *Nevidljivi gradovi*, predložio kako postoje dva grada u kojemu živimo. Pojednostavnjeno, jedan je grad imaginacije, a drugi onaj stvarni koji smo odredili idealnim za nas. I doista, pred zagrebačkom gradskom upravom 1920-ih i 1930-ih godina stajali su brojni zadaci. Uz ove urbanističke izazove, bili su brojni i arhitektonski na kojima su arhitekti nastojali pokazati vlastito shvaćanje moderne, smjera, ali zapravo pokreta koji je u potpunosti odbacio historicizam i secesiju. Uz grad i arhitekta, treći vrh ovog trokuta jesu stanovnici Zagreba, a u ovom slučaju definirat ćemo ih kao javnost. Izlaganje će pokušati povezati želje, imaginacije i ostvarenja navedenih aktera (grad – arhitekti – javnost) u Zagrebu. Vidjet ćemo tko je imao kakve prioritete (želje), što su bile idealne situacije ili pokušaji ostvarenja (imaginacija) te, na kraju, što se zbilja i realiziralo (ostvarenja) u gradu Zagrebu u međuratnom periodu kada su se spojila ova tri faktora, a naglasak će biti na povezivanju i isprepletanju intelektualne i urbane povijesti.

Nikolina Šimetin Šegvić (Banja Luka, 1987.), diplomirala 2012. godine povijest na Filozofskom fakultetu u Zagrebu temom *Američka i britanska historiografija o raspadu Habsburške Monarhije*. Kao povjesničarku zanima je prvenstveno urbana povijest, s naglaskom na grad Zagreb, intelektualna, kulturna i društvena povijest općenito te povijest historiografije. Bila je urednica časopisa *Pro tempore*. Sudjelovala je na znanstvenim skupovima i konferencijama u Hr-

vatskoj i inozemstvu te je autorica raznih stručnih i znanstvenih članaka. Od 2013. godine polaznica je poslijediplomskog studija Moderna i suvremena hrvatska povijest u europskom i svjetskom kontekstu. Tajnička zaduženja u sklopu *Desničinih susreta* obnašala je od 2012. do 2014. godine.

Ivica Šute

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
isute@ffzg.hr

Fenomen „Građanski“ i njegovi *kibici*: nogomet između masovne zabave, strasti i svjetonazora u međuratnome Zagrebu

U svom sjajnom humorističnom romanu, prevedenom i na hrvatski jezik, *Muškarci u ofsajdu* (1931.), češki pisac Karel Poláček savršeno je oslikao međuratnu češku nogometnu sredinu, ukazujući elementima popularnosti, masovnosti, zabave, strasti i svjetonazora na ključnu povezanost između klubova i njegovih vjernih navijača. U ovome radu pokušat će se ovaj model primijeniti na nogometni klub „Građanski“ i njegovu ulogu u svakodnevnome životu i popularnoj kulturi međuratnoga Zagreba. Naime, nogometni klub „Građanski“ zbog svojih je sportskih uspjeha, ali i masovne podrške navijača, vrlo brzo stekao kulturni status. Nogometaši ovoga kluba još su tijekom 1920-ih zadobili *zvjezdani* status i postali sastavnim dijelom popularne kulture međuratnoga Zagreba. Upravo će ovaj klub biti prepoznat u široj domaćoj i inozemnoj javnosti po svojim vjernim navijačima, tzv. *kibicima*, koji su utakmice svoga kluba u Koturaškoj pratili sa „svoje“ istočne tribine. Osim što je zbog temperamentnog navijanja ovaj dio igrališta bio opasno mjesto za suce, *kibici* su bili poznati i po strastvenim proslavama svojih „Purgera“, o čemu je naširoko pisalo onodobno zagrebačko, ali i inozemno novinstvo. Navijači su također učestalo pratili sve stvari vezane uz svoj klub pa su tako znali adrese stanovanja igrača, omiljena mjesta njihova okupljanja u brojnim zagrebačkim gostionicama, čitali su novinske članke o „Građanskom“, išli na gostujuće utakmice te ponekad sudjelovali u fizičkim sukobima s redarstvom i protivničkim navijačima. O tim specifičnim

i osebnim *kibicima* hvalevrijedne je tragove ostavio novinar zagrebačkog dnevnog lista *Večer* Emil Perška. Te su kolumne danas vrijedan izvor za rekonstrukciju mjesta i uloge jednoga kluba u svakodnevnome životu građana međuratnoga Zagreba, u kojemu je nogomet poprimio značajke, kako je ranije već navedeno, ne samo masovne zabave i strasti već i specifičnog *purgerskog* svjetonazora.

Ivica Šute (Zagreb, 1974.), osnovnu i srednju školu – Centar usmjerenog obrazovanja za upravu i pravosuđe – završio u Zagrebu. Godine 1992. upisuje studij jednopredmetne povijesti na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, na kojemu je diplomirao 1997. Od 1998. godine radi kao znanstveni novak na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta. Njegovi su znanstveni i istraživački interesi prvenstveno usmjereni prema proučavanju hrvatske nacionalne povijesti u 20. stoljeću te gospodarske i socijalne povijesti u 19. i 20. stoljeću. Član je Organizacijskog odbora Međunarodnog kulturnopovijesnog simpozija „Mogersdorf“. Dobitnik je Godišnje nagrade Društva sveučilišnih nastavnika i drugih znanstvenika u Zagrebu u ak. g. 1999./2000. za znanstveni rad iz povijesti, područje humanističkih znanosti, koji je objavljen u ak. g. 1999./2000. Objavljene su mu monografije *Slogom slobodi!: Gospodarska sloga 1935.-1941.* (2010.) i *Gospodarska sloga u Podravini: 1935.-1941.* (2017.).

O ZAGREBU

(III. dio)

Olinko Delorko

„P rošlih godina sam više puta posjećivao neku siromašnu tetku koja se bila nastanila u jednom od zagrebačkih predgrađa. Tramvaj me prvi put bio doveo kroz dugačke ulice razrovane od kiša pune niskih kuća do nekakve livadice na kojoj se sušilo rublje i na kojoj su odrasli dječaci igrali nogomet. Na toj livadici bijaše kuća u kojoj je tetka bila unajmila stan od dvije sobe. Posjetivši je našao sam je znatno slabiju nego bijaše kad je živjela uz more. Pa ipak je bila zadovoljna novim boravištem. Pokazivala mi je zemljane lonce s cvijećem koje je bila naslagala na kuhinjskoj terasi i govorila o susjedima koji da su mili i ugodni ljudi. Upozoravala me rukom na vidik koji se širio s njena prozora prema Savi, ravan, prašnjav, s tvorničkim dimnjacima u pozadini.

Videći ga prvi put srce mi se bilo stislo od žalosti. Takvi pejzaži su me znali progoniti samo u ružnim snovima. Ali joj rekoh, kako je ne bih razalostio, da mi se sviđa. Nekako tužno drveće, što s naporom listaše prvih dana mjeseca travnja, pokazivaše mi kako je sve tu što vidim daleko i tuđe mome duhu. Kad sam se oprostio od uboge tetke, požurio sam na tramvaj da što prije pobjegnem iz tog predjela.

Prve kuće gradskog središta primile su me, i usprkos ružnomu stilu u kome su bile sagrađene, nekako drugarski, bratski. Veseli izlozi dućana (ne govorim o rđavom razmještaju predmeta) učiniše mi se milim znancima. Od svega srca sam žalio tetku što je morala zamijeniti svoj čedni ali krasni stan kojega su prozori gledali s visoka na pučinu, brodove, galebove, tim bijednim koga je okoliš bio tako ružan, tako nakazan, da je moj oproštaj s njime bio sličniji bijegu nego odlasku.

Boljela me svaka pomisao na bilo kakav dodir s njim. Oni tvornički dimnjaci, koji su zatvarali vidik u daljinu, ostadoše mi u sjećanju kao zloguki stražari bijede i smrti. Ni sunce ih nije moglo uljepšati. I mislio sam tada kako je bijeda u kopnenim gradovima mnogo strašnija od bijede u gradovima na obalama mora, barem u području Sredozemlja, koje je Jadran samo

10. Zagreb, Trnsko u zimskom ugođaju

veliki zaljev. U kopnenim gradovima oskudica je ograda, daleka središtu. Smjestivši se u predgrađima što su urbanistički hladne i užasne koncepcije industrije, ona je odsječena od gradskog središta i uvijek na nj naježena. Stanovniku predgrađa ni jedna zgrada u središtu nije bliza, nije mila. On je doživljava kao tuđu stvar jer živi daleko od nje. Koliko i ima na zgradi stila, vedrine, ne kazuje mu ništa jer on osjeća da između njega i nje nema gotovo nikakva dodira. Sve što je u središtu, ne zagrijava mu srce. (...)

Posljednji put kad sam posjetio tetku bila je nedjelja. Poslije podne. Predgrađe je bilo puno svećanih šumova. Zimsko ga sunce bijaše ukrasilo slabašnim ali ugodnim sjajem. Ulice bijahu posute škrljjevcem. Sve se pome-teno i očišćeno blistalo na suncu. I tramvaji su jurili svećanije. Ogromne povorke ljudi polazahu ulicama. Kina u predgrađu bijahu puna. Nedaleko od njih okretahu se vrtuljci, puni žena i djece. Pred razapetim ovećim šatorima izvikivali mladić nagaravljena lica najvratolomnije cirkuske programe. (...)

Odasvud dopirali zvuci muzike. Sve se prolamalo od radosti i života. Nisam znao kud bih prije pogledao, toliko sam bio zauzet tim spontan- i jednostavnim oblikom veselja. Predgrađe se poslije teškog šestodnev-og

posla odmaralo i zabavljalo kako je najbolje znalo. U tišim ulicama šetale mlađe radnice i radnici podglas pjevajući. S otvorenih prozora ih pozdravljali znanci. U golim vrtovima i pred vratima kuća stajali stariji ljudi u vesele razgovoru. Neko se već pijan vraćao kući. Teturajući vodio nerazumljive razgovore, bogzna gdje započete.

Sunce se sve više klonulo prema zapadu pa je zrak postajao sve hladniji i neugodniji. Iz nekih kuća dopirali zvuci gramofona. Toga zimskoga poslijepodneva predgrađe mi se ukazalo u drukčijem obliku nego sam ga dotad poznavao. Vidio sam po ljudima koje sam susretao da bijahu snažni i čvrsti. Po načinu kako su pojedine riječi izgovarali zaključivao sam da ih ima iz svih krajeva Hrvatske. I većinom bijahu krupni, jaki, upravo divni primjeri naše narodne ljepote. I dječica koja odasvud navirahu imadahu zdrava, crvena lica roditelja. Kako mi se učinio njihov jednostavan, pomalo grub način govora pametan i iskren! Mišljah da ću među stanovnicima predgrađa naći samo ispijene ljude koji se osjećaju bez doma i zemlje, a vidjeh da je mnogi od njih dao djetetu u ruke trobojnicu i da se šecući s njime smješka pun nade. (...)

Kad je pala noć, gotovo se čitav život bio povukao s ulica u kuće iza rasvjetljenih prozora. I nastajahu satovi odmora u kojima će se ljudi, što mi je sva snaga bila u jakim mišicama i poštenu srcu, okrijepiti snom da budu jači za sutrašnji posao što ih čeka. I prvi put mi se učini da bih i ja mogao živjeti među njima, u predgrađu.“

(Olinko Delorko, *Zgode poremećene sreće*, Zagreb 1942., 5–11)

Trešnjevačka balada

Sidete na jednoj od šest tramvajskih stanica.
Obavite posao i vratite se.
I nećete saznati ništa.

Jer život se ipak ne živi iz publike,
On živi u srcu te čudne republike –
Od krpenih pajaca, streljane iza placa,
Do trešnjevačkog kina i njegovih fakina,
Od sindikata ZET-a i gigantskih turbina
Do besposlenih suza od rakije i vina,
Od uličnih pjevača do krovopokrivača –
U hiljadama priča je hiljade sudbina.

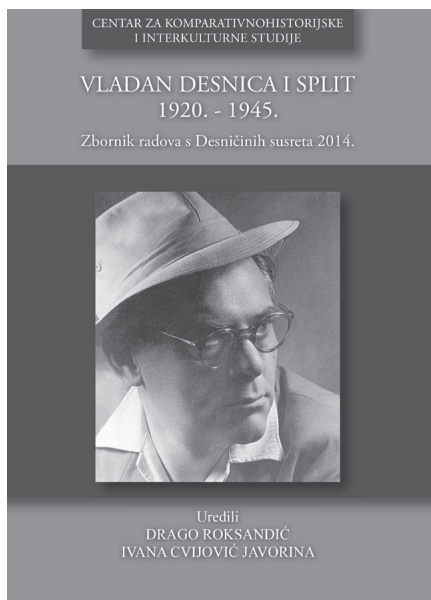
Ali treba doći u proljeće, kada ožive mali vrtovi i kad se okite dvorišta,
pa potok pojuri prema jutarnjoj smjeni.
Trebalo doći u proljeće, kad Pongračevo zazeleni
i kad sve to ne košta ništa u ovom kvartu bez groblja i bez rodilišta.

I treba biti ispod podvožnjaka
Kad prođu svjetla jutarnjeg vlaka,
Sa jednom željom ostavljenom za nas –
Da bude sutra bolje nego danas.
I treba biti sa svijetom na reveru
U neku zoru pred trešnjevačkom Namom
I reći „zdravo“ trgu što se budi,
Kad već nikog nema nazdraviti sebi samom.
I treba poći bez planova i para,
S nekim starim drugom, samoborskom prugom,
Ili otići u prvu gostionu,
Na „gospon doktor“ namignuti lampionu.
Trebalo biti blizu kad prvi tramvaji napuštaju Remizu,
Na početku dana kada periferija je kao ikebana
Od dimnjaka i cvijeća.

Jer život se ipak ne živi iz publike,
On živi u srcu te crvene republike –
Od krpenih pajaca, streljane iza placa,
Do trešnjevačkog kina i njegovih fakina,
Od sindikata ZET-a i gigantskih turbina
Do besposlenih suza od rakije i vina,
Od uličnih pjevača do krovopokrivača –
U hiljadama priča je hiljade sudbina.

(tekst: Drago Britvić, skladatelj: Zvonko Špišić, 1970.)

UPUTE ZA PISANJE PRILOGA U ZBORNIKU RADOVA
ZAGREB 1924. – 1930. I 1945. – 1967.
DRUŠTVO, KULTURA, SVAKODNEVICA

Svi prilozi moraju biti napisani na računalu, u nekoj od inačica programa MS Word (od MS Word 6.0 nadalje) ili u nekom od programa kompatibilnih s MS Wordom te trebaju biti snimljeni u formatu MS Word dokumenta (*.doc). Obavezno je koristiti se fontom **Times New Roman** (odnosno Times New Roman Ce). Drugim pismima moguće je koristiti se u bilješkama, kad god je riječ o citiranju na izvornom jeziku i pismu. U tekstu priloga veličina slova je **12**, a prored **1,5**. Literatura se citira u bilješkama (fusnotama), a ne u tekstu. Veličina slova u bilješkama je **10**, a prored jednostruki (*single*). Kad se u tekstu navodi izravni citat duži od triju redaka, potrebno ga je uvući u poseban odlomak s jednostrukim proredom i veličinom slova **11**, bez navodnih znakova.

Ako se u citatu ispušta dio teksta, on se označava točkama unutar obliha zagrada: (...). Ako je u citatu potrebno dodati riječ koja nedostaje ili se razrješava kratica, to se piše unutar uglatih zagrada []. Svaki rad mora sadržavati **sažetak** (između 1.000 i 1.500 znakova), **ključne riječi** (najviše osam), **popis literature** te **duži sažetak** (oko 2.000 znakova), za koji će uredništvo osigurati prijevod na engleski jezik. radovi opsegom ne bi trebali prelaziti jedan arak (16 kartica, odnosno 30.000 znakova). Ovisno o tehničkim mogućnostima, u zbornik će se uvrstiti i određen broj crno-bijelih priloga. Priloge treba poslati u posebnom dokumentu, u što većoj rezoluciji, u jednom od sljedećih formata: *.jpeg, *.gif, *.tiff ili *.bmp. Autori mogu u tekstu označiti mjesto na kojem bi se slikovni prilog trebao nalaziti. Uredništvo uz članke na hrvatskom jeziku prihvaća i članke pisane bosanskim, crnogorskim i srpskim jezičnim standardom, no zbog financijskih razloga ne može jamčiti kvalitetnu lekturu za tekstove koji nisu napisani na hrvatskom jeziku. Stoga se autori tekstova napisanih na tim trima jezicima mole da dostave pravopisno i jezično uređen članak. Rad i slikovne priloge treba poslati elektroničkom poštom Uredništvu do **31. listopada 2018.** godine.

UPUTE ZA PISANJE BILJEŽAKA I POPISA LITERATURE

Prezime autora – mali verzal (smanjena velika slova; *small caps*)

Naslov knjige – kurziv (udesno nagnuta slova)

Naslov članka – kurent (obična slova)

Naslov časopisa – kurziv

Isto – kurziv

Isti – mali verzal

Oznaka bilješke stavlja se iza interpunkcijskog znaka.

2.1. Citiranje knjige

Ivan BASIĆ, *Od domus episcopi do kule Jankovića. Prostorni razvoj Kule Stojana Jankovića u Islamu Grčkom*, Zagreb 2010., 44–55.

Pri navođenju stranice ili stranica ne koristi se kratica str. Ako se navedeno djelo ponovno citira u idućoj bilješci, piše se *Isto* (ako se citira ista stranica).

Ako je broj stranice različit od prethodnog, navodi se npr. *Isto*, 60. Između naslova i podnaslova knjige piše se točka. Kad se isto djelo ponovno navodi u tekstu na drugome mjestu, koristi se skraćeni oblik, koji se sastoji od početnog slova imena te prezimena autora, a – po potrebi – i skraćenog naslova knjige: npr. I. Basić, *Od domus episcopi do k. Jankovića*. Samo u kraćim radovima i s malo bilježaka može se koristiti kratica ISTI, ako se od istog autora neposredno nakon prvog spominje i drugo djelo.

2.2. Članci u časopisima

Zvonko KOVAČ, „Poezija Vladana Desnice – Pokušaji intertekstualne analize“, *Republika*, 54/1998., br. 11–12, 93–105.

Najprije se navodi broj godišta objavljivanja časopisa (u nekim publikacijama često označen s „vol.“; u ovom slučaju 54), zatim godina objavljivanja dotičnog primjerka (1998.) te naposljetku njegov broj (br. 11–12). Nakon podataka o časopisu slijedi broj stranice ili stranica (93–105). Kad se citira članak iz časopisa ili prilog iz knjige ili zbornika radova, u bilješci ispod teksta navodi se samo citirana stranica, a u popisu literature raspon stranica.

2.3. Citiranje priloga u knjigama ili zbornicima radova

Dušan MARINKOVIĆ, „Nove spoznaje o Vladanu Desnici“, *Desničini susreti 2005. – 2008. Zbornik radova* (ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina), Zagreb 2010., 241–254.

2.4. Citiranje novina

„Vladan Desnica – pisac koji povezuje“, *Zadarski list* (Zadar), br. 3759, 20. 9. 2010., 2.

2.5. Citiranje arhivskih fondova

Hrvatski državni arhiv, Zagreb (dalje: HDA), Predsjedništvo zemaljske vlade (dalje: PrZV), 6-14/54-17089/1920., kut. 1.

2.6. Citiranje iz enciklopedija

„Vladan Desnica“, *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda* (dalje: OeJZ), sv. 2., Zagreb 1977., 305.

Ako je u enciklopediji navedeno ime autora članka, ono se može navesti i u citatu, na način na koji se navode imena autora članaka u časopisima (ime i prezime ispred naslova članka, ime kurentom, a prezime verzalom).

2.7. Citiranje s World Wide Web

Vladan JOVANOVIĆ, „Članovi porodice Desnica u jugoslovenskim enciklopedijama i leksikonima“ (<http://www.cpi.hr/download/links/hr/7319.pdf>)

2.8. Citiranje televizijske emisije

TV interview. Misli 21. stoljeća (Suočavanje s istinom, gost: Franjo Šanjek), urednik Branimir Bilić, Hrvatska televizija, Zagreb 29. 11. 1999.

POPIS SUDIONIKA

prof. dr. sc. **Damir Agičić** (Zagreb)

dr. **Vladan Bajčeta** (Beograd)

prof. dr. sc. **Snježana Banović** (Zagreb)

dr. sc. **Dragomir Bondžić** (Beograd)

Tomislav Brandolica (Zagreb)

dr. sc. **Domagoj Brozović** (Zagreb)

Andrea Buzov (Graz)

Ivana Cvijović Javorina (Zagreb)

Andreja Der-Hazarijan Vukić (Zagreb)

Vinko Drača (Zagreb)

dr. sc. **Ljerka Dulibić** (Zagreb)

van. prof. dr. **Bojan Đorđević** (Beograd)

izv. prof. art. **Maja Đurinović** (Osijek)

prof. dr. sc. **Ivo Goldstein** (Zagreb)

dr. sc. **Hrvoje Gržina** (Zagreb)

doc. dr. sc. **Goran Hutinec** (Zagreb)

doc. dr. sc. **Vedran Ivanković** (Zagreb)

prof. dr. sc. **Zvonko Kovač** (Zagreb)

dr. sc. **Gordana Krivokapić Jović** (Beograd)

Marko Lovrić (Zagreb)

doc. dr. sc. **Lovorka Magaš Bilandžić** (Zagreb)

prof. dr. sc. u m. **Dušan Marinković** (Zagreb)

izv. prof. dr. sc. **Krešimir Mićanović** (Zagreb)

dr. sc. **Andrea Milanko** (Zagreb)

doc. dr. sc. **Magdalena Najbar-Agičić** (Zagreb)

doc. dr. sc. **Ida Ograjšek Gorenjak** (Zagreb)

dr. sc. **Iva Pasini Tržec** (Zagreb)

Patricia Počanić (Zagreb)

dr. sc. **Petar Prelog** (Zagreb)

dr. sc. **Monica Priante** (Zagreb)

dr. sc. **Barbara Riman** (Ljubljana)

prof. dr. sc. **Sanja Roić** (Zagreb)

prof. dr. sc. **Drago Roksandić** (Zagreb)

Sanja Šakić (Zagreb)

Filip Šimetin Šegvić (Zagreb)

Nikolina Šimetin Šegvić (Zagreb)

dr. sc. **Ivana Šubic Kovačević** (Zagreb)

izv. prof. dr. sc. **Ivica Šute** (Zagreb)

Desničine susrete 2018. financiraju i materijalno pomažu:

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

Ured za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske

Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“

Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Zavod za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb

Knjižnica i čitaonica Bogdana Ogrizovića, Zagreb

Društvo za obnovu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića – Mostovi, Zagreb

DESNIČINI SUSRETI 2018.
ZAGREB 1924. – 1930. I 1945. – 1967.
DRUŠTVO, KULTURA, SVAKODNEVICA

Nakladnik

Filozofski fakultet u Zagrebu
FF press
I. Lučića 3, Zagreb

Za nakladnika

prof. dr. sc. Vesna Vlahović-Štetić

Urednici

Tomislav Brandolica
Filip Šimetin Šegvić

Tehnički urednik

Boris Bui

Računalni slog i oblikovanje naslovnice

Boris Bui

Lektura

Samanta Paronić
Grozda Pejčić

Korektura

Tomislav Brandolica
Filip Šimetin Šegvić

Tisak i uvez

Kolor klinika d.o.o., Zagreb

rujan 2018.

ISBN 978-953-175-721-8

CIP zapis je dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 001006120

